

**Atlas of Damage
Descriptions of Archival Materials**

Arhiivimaterjalide kahjustuste atlas

Arhīva dokumentu bojājumu katalogs

Arhīva dokumentu bojājumu katalogs

UDK 930.25(035)

Sastādītāji:

Ruth Tiidor, Inga Šteingolde, Māris Jēkabsons, Eve Keedus, Jaan Lehtaru,
Tiia Nurmsalu, Küllike Pihkva, Oksana Plotņikova, Māra Sprūdža,
Ilona Teplouhova, Kristina Teral

Redaktori:

Christopher S. Woods PgDipCons, BAHons, CertCons, RMARA, ACR, FIIC
(specialist guidance and English language editing / konsultant ja inglise
keele toimetaja / zinātniskais konsultants un angļu valodas redaktors),
Valērija Zirdziņa (English language editing / inglise keele toimetaja /
angļu valodas redaktors),
Kai Tafenau (Estonian language editing / eesti keele toimetaja /
igauņu valodas redaktors),
Aija Kalnciema (Latvian language editing / lāti keele toimetaja /
latviešu valodas redaktors)

Fotogrāfi:

Benno Aavasalu, Andres Kiho, Marika Vanaga

Makets:

Momo OÜ

Iespiests:

SIA "Jelgavas tipogrāfija"

Izdevumu atbalstīja:

Estonian Ministry of Education and Research Compatriot Program /
Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi Rahvuskaaslaste
programm / Igaunijas Republikas Izglītības un pētniecības ministrija
Tautiešu programma,
Latvian State Culture Capital Foundation / Lāti Kultuurkapital /
Valsts Kultūrkapitāla fonds,
Latvian Society of Archivists / Lāti Arhivaaride ūhing /
Latvijas Arhīvistu biedrība

Autortiesības:

National Archives of Estonia /Eesti Rahvusarhiiv /
Igaunijas Nacionālais arhīvs
National Archives of Latvia / Lāti Rahvusarhiiv / Latvijas Nacionālais arhīvs

ISBN 978-9985-858-82-0

Saturs

Ievads	5
I Termina "bojājums" skaidrojums	7
II Izplatītākie arhīva dokumentu materiāli un to sastāvdaļas	9
III Kataloga uzbūve	12
Bojājumu klasifikācija	12
Bojājuma krāsu kodi	14
Iespējamie bojājumu cēloņi	16
Ieteikumi arhīva dokumentu bojājumu risku novēršanai	16
Ilustrācijas	17
IV Ieteikumi bojājumu atpazīšanai un kataloga lietošanai	18
V Katalogs	23
Izmantotā literatūra	128
Alfabētiskais rādītājs	133

Ievads

Katalogs ir bezpeļņas izdevums, kas veidots divu gadu garumā, sadarbojoties Igaunijas un Latvijas nacionālajam arhīvam. Kataloga autoriem ir ievērojama pieredze arhīvu materiālu konservācijā un saglabāšanā, kā arī to esības un fiziskā stāvokļa pārbaūžu veikšanā.

Darba uzsākšanai bija trīs galvenie cēloņi: pirmkārt, arhīva dokumentu/lietu radītājiem un glabātājiem bija nepieciešama ērti lietojama, ilustrēta rokasgrāmata dokumentu saglabātības pakāpes noteikšanai, piemērotāko saglabāšanas ieteikumu un preventīvo pasākumu plāna izveidošanai atkarībā no objekta bojājuma veida. Pirmo reizi šis temats tika apspriests Baltiešu Mantojuma tīkla¹ (Baltic Heritage Network) vasaras skolā, kas notika Igaunijā 2007.

1 Baltiešu Mantojuma tīkls (www.balther.net) ir elektroniskās saziņas ceļš vairākās valodās, ar kā palīdzību tiek apkopota informācija par kultūras mantojuma jautājumiem Baltijas diasporās. Tā mērķis ir nodrošināt ērtu piekļuvi nepieciešamajai informācijai, kas nodrošina starptautisku sadarbības tīklu starp Baltijas un citu valstu arhīviem, bibliotēkām, muzejiem, atmiņas un izpētes institūcijām, kā arī nodrošina savstarpēju komunikāciju starp diplomātiskajām, kultūras un citām organizācijām no vispasaules Baltijas etniskajām kopienām, biedrībām un privātpersonām, kuras ir Baltijas diasporu kultūras un vēsturiskā mantojuma saglabātājas.

gadā. Vasaras skolas semināra ietvaros arhīvistiem, kas strādā Baltijas ārvalstu atmiņas institūcijās un citur ārpus dzimtenes, tika adresēts jautājums par arhīva dokumentu/lietu saglabāšanas problēmām. Otrkārt, tika konstatēts, ka arhīva dokumentu/lietu bojājumu daudzveidība, to klasifikācija un skaidrojums, kas tiek izmantots dažādu kultūras mantojuma saglabāšanas iestāžu darbā, bieži ir nepilnīgs un pat kļūdainš. Šis fakts radīja vēlmi izstrādāt bojājumu terminu un procesu vienotu skaidrojumu. Treškārt, tika atzīts, ka vērtīgās kolektīvās zināšanas ir iespējams iegūt no arhīva lietu esības pārbaudēm un to fiziskā stāvokļa aprakstiem, izveidojot vienotu bojājumu terminoloģijas un aprakstu sistēmu Igaunijas un Latvijas arhīvos.

Šis katalogs ir paredzēts arī ikvienam, kurš vēlas saprast, vai ar tā īpašumā vai lietošanā esošajiem materiāliem, runājot saglabāšanas terminos, "kaut kas nav kārtībā" un, izmantojot tikai un vienīgi vizuālu objekta apskati, novērtēt to saglabātības pakāpi. Bojājumu vizuālā apskate un saglabātības pakāpes noteikšana ir vienkārša, viegli paveicama un lēta metode, kas, bieži vien, nodrošina diezgan precīzu informāciju, saglabāšanas un konservācijas plāna projektu izstrādāšanai nākotnē.

Kataloga saturu veido visbiežāk sastopamie arhīva objektu bojājumi. Katra bojājuma apskats ir veidots to raksturojot pēc iespējas precīzāk, balstīts tikai uz vizuālo informāciju un atbild uz jautājumu: "Ko Jūs redzat, kad skatāties uz konkrēto bojājumu konkrētajam materiālam?" Precīzi atpazīstot dažādas bojājumu izraisītās pārmaiņas un saprotot to nozīmi, ir iespējams noteikt prioritārās objektu grupas, kuru stāvokļa uzlabošanai nepieciešama speciālista palīdzība.

Ievada sadaļas II, III un IV nodaļas sniedz visbiežāk izmantoto bojājumu klasifikācijas apskatu, izplatītāko arhīvu dokumentu materiālu sastāvdaļu raksturojumu, V nodaļā – ieteikumus efektīvai kataloga izmantošanai. Katalogā ir raksturoti 46 bojājumu veidi, kas iedalīti 7 kategorijās, sniegti bojājumu vizuāli raksturīgāko īpašību apraksti un norādes par konkrētā bojājuma bīstamības pakāpi un iespējamajiem bojājuma cēloņiem. Katra bojājuma aprakstu papildina ilustratīvi fotoattēli, kas ataino arhīva lietu/dokumentu bojājumu piemērus papīram, iesējumam, pergamentam un zīmogiem. Katalogā nav iekļauti fotogrāfiju un mākslas darbu uz papīra pamatnes (piem., zīmējumu, kolāžu, gravīru, litogrāfiju un jaukto tehniku) bojājumi.

Visbeidzot katalogā ir ieteikumi bojājumu attīstības procesu palēnināšanai/aizkavēšanai un/vai novēršanai.

Kataloga teksts ir angļu, latviešu un igauņu valodā.

Kataloga nobeigumā ir visu bojājumu veidu rādītājs, kurā bojājumu nosaukumi sakārtoti angļu, igauņu un latviešu alfabēta secībā. Nobeigumā ir arī izmantotās literatūras saraksts.

I

Termina “bojājums” skaidrojums

Nekas nav mūžīgs. Vecošana un materiāla sairšana ir mūsu ikdienas dzīves sastāvdaļa. Parasti gan dabīgo, gan sintētisko materiālu vecošanu izraisa ķīmisko, fizikālo un bioloģisko procesu kopums, ko, savukārt, ierosina iekšējie un ārējie apstākļi. Materiāla sairšanas procesi visbiežāk ir neatgriezeniski un izraisa materiāla struktūras, īpašību un fiziskā stāvokļa nevēlamas pārmaiņas, dažkārt samazina to struktūras stabilitāti un saīsina objekta mūža ilgumu. Iepriekšminētie procesi visbiežāk tiek definēti kā “bojājumi”. Samērā precīzs skaidrojums kultūras mantojuma (ieskaitot arhīva lietas/dokumentus) objekta bojājuma terminam ir: izmaiņas, kas rada objekta stāvokļa² pasliktināšanos, tā vērtības samazināšanos un/vai tā funkcionalitāte (piem., izmantošana) tiek traucēta. Reālajā dzīvē dažādi vecošanas procesi pārklājas un vienlaicīgi rodas dažādi bojājumi.

² Ar to jāsaprot objekta fiziskais stāvoklis jebkurā laika momentā. Lai saprastu, vai objekts ir bojāts, ir jāzina tā sākotnējais stāvoklis un glabāšanas (dzīves) apstākļi. Šīs zināšanas var iegūt, salīdzinot objektus dažādos stāvokļos.

Pastāv daudzas un dažādas iespējas, kā iedalīt (klasificēt) bojājumus, tomēr pagaidām nav izveidojusies vienota pieeja.

Pirmkārt, visbiežāk bojājumus klasificē pēc to izraisošajiem faktoriem, kurus iedala iekšējos un ārējos cēloņos.

- Iekšējie cēloņi parasti ir – objekta sastāvs, izgatavošanas metodes un ražošanas procesā radušies nevēlamie piemaisījumi.
- Ārējie cēloņi parasti ir – apkārtējās vides apstākļi (temperatūra, relatīvais gaisa mitrums, gaisma un gaisa piesārņojums), mikroorganismi, kaitēkļi, grauzēji, glabāšanas veids, lietošana, vandalisms, ārkārtas situācijas (plūdi, ugunsgrēki u.tml.) u. c.

Bieži vien, vienlaicīgi notiekot dažādu iekšējo un ārējo cēloņu mijiedarbībai un tiem pārklājoties, rodas viens un tas pats bojājuma veids.

Otrkārt, bojājumi tiek grupēti ķīmiskajos, mehāniskajos un bioloģiskajos bojājumos.

- Objektu ķīmisko bojājumu cēlonis visbiežāk ir apkārtējā vidē esošo vielu, īpaši gāzu un ķīmisko

šķīdinātāju, iedarbība uz materiāliem, kas izraisa tajos esošo savienojumu izmaiņas un ķīmisko saišu trūkšanu. Tādi apkārtējās vides apstākļi kā: spoža gaisma, gaisa piesārņojums, relatīvā gaisa mitruma un temperatūras krasas svārstības, var veicināt šāda veida bojājumu rašanos.

- Mehāniskie bojājumi rodas, mijiedarbojoties fizikāliem spēkiem objekta iekšienē un ārējiem faktoriem, kas mehāniski iedarbojas uz objektu. Rezultātā mainās objekta oriģinālā forma un īpašības, tomēr tā materiālu ķīmiskā struktūra atomārā un molekulārā līmenī paliek nemainīga, un parasti bez izmaiņām saglabājas arī mikrostruktūra. Mehāniskie bojājumi var rasties gan ar, gan bez materiāla zudumiem. Nepiemēroti glabāšanas apstākļi un nepareiza lietošana ir galvenie bojājumu, piem., locījumu, plīsumu un materiāla zuduma cēloņi.
- Bioloģiskos bojājumus izraisa tādi dzīvie organismi kā baktērijas, pelējuma sēnes, kaitēkļi, putni, grauzēji un citi zīdītāji. Mikroorganismi (baktērijas un pelējuma sēnes) uz objekta izdala enzīmus, kas sašķeļ materiāla struktūru. Kaitēkļi barojas ar dažādiem objektu materiāliem un atstāj uz tiem savus ekskrementus. Grauzēji rada nopietnus mehāniskus bojājumus: “zobnospiedumi” specializētajā literatūrā ir bieži mi-

nēts bojājumu veids. Cilvēku darbības rezultātā radušies bojājumi netiek ietverti bioloģisko bojājumu kategorijā un tie tiek iztīrāti atsevišķi, piem., vandalisms.

Kā atsevišķs bojājumu iedalījuma veids papildus mehāniskajiem, ķīmiskajiem un bioloģiskajiem bojājumiem tiek minēti arī “mitruma radītie bojājumi”. Bieži šajā grupā tiek iekļauti tādi bojājumi kā: traipi, krāsas migrācija jeb izplūšana, kā arī pelējums.

Izplatīts veids, kā aplūkot un klasificēt bojājumus, ir objektu sadalīt nosacītās daļās – nesējvide vai pamatne (piem., papīrs, pergaments) un informācijas nesējs (piem., tinte, krāsa) un tad bojājumu attiecināt uz konkrēto sastāvdaļu.

Parasti arhīva lietas sastāv no dažādu materiālu un vielu kopuma. Šī iemesla dēļ vecošanas un bojājumu rašanās procesu skaidrojums nav vienkāršs, jo katrai dokumenta sastāvdaļai ir savs vecošanas (noārdīšanās, sairšanas) mehānisms un ātrums. Turklāt vienlaicīgi tie var pārklāties vai mijiedarboties un ietekmēt viens otra gaitu. Dažkārt nav iespējams izšķirt vienu konkrētu bojājuma cēloni, bet jāmin to kopums.

Šajā katalogā bojājumu klasifikācija ir veidota, minot tos bojājumu veidus, kam ir vizuāli novērojamas īpatnējas pazīmes, kas viegli un ātri pamanāmas uz arhīvu dokumentiem un materiāliem. Kā jau iepriekš minēts, pat ekspertiem bieži vien ir grūti izšķirt konkrēto bojājuma cēloni, bet vizuālu materiāla nepilnību var ievērot jebkurš. Bojājumu iedalījuma kategorijas un to vizuālie apraksti sīkāk iztīrāti III nodaļā.

II

Izplatītākie arhīva dokumentu materiāli un to sastāvdaļas

Ikviens arhīva dokuments sastāv no nesējvides un informācijas nesēja. Laikam ritot, tie attīstījušies dažādos paveidos. Nesējvide ir jebkas uz kā informācija atrodas: papīrs, pergaments, āda, audekls, koks, vasks, kartons utt. Informācijas nesējs ir jebkas, ko izmanto informācijas attēlošanai, piem., gallu tinte, anilīna tinte, tipogrāfijas krāsa, akvareļa krāsa, ogle utt.

Informācijas nesēju uz nesējvides var uzrakstīt, uzzīmēt vai arī iespiest (ieskaitot arī fotoreprodukcijas metodi), diezgan bieži tiek izmantotas arī jauktās tehnikas. Informācijas nesējs sastāv no saistvielām un organiskajiem vai neorganiskajiem pigmentiem. Krāsviela nodrošina informācijas redzamību, savukārt, saistviela nodrošina tās sasaisti ar nesējvidi. Arhīva materiālu informācija var būt gan teksta, gan attēla veidā.

Gan nesējvidei, gan informācijas nesējam ir savas specifiskās ķīmiskās un fizikālās īpašības, kas var lielākā vai mazākā mērā ietekmēt viena otru. Bojājums var rasties uz nesējvides vai uz informācijas nesēja, vai vienlaicīgi uz abiem to mijiedarbības rezultātā.

Lai aprakstītu un raksturotu dažādu arhīva materiālu bojājumus, izplatītākie to tipi un formāti ir iedalīti grupās: papīrs, iesējumi, pergaments un zīmogi. Nesējvides bojājumi tiek apskatīti saistībā ar konkrēto informācijas nesēju.

Papīrs

Grupā ietilpst visi rakstītie un iespiestie papīra dokumenti (un to atsevišķas lapas), kartes, plāni un zīmējumi. Šī ir visplašākā un daudzveidīgākā dokumentu grupa. Lai izvairītos no vēl vienas specifiskas dokumentu kategorijas izveidošanas, dokumenti, kas veidoti uz auduma (piem., pausauduma plāni) arī ir iekļauti šajā grupā. Dokumentiem uz pārklātā papīra, t. sk., krītpapīra, virsma var būt modificēta izmantojot pildvielas (piem., mālus) vai saistvielas. Papīrs var būt impregnēts, lakots, dublēts uz auduma vai kartona un tam var būt pievienoti papildus objekti, piem., lakas zīmogs.

Papīrs ir izgatavots no dabīgiem materiāliem – kokvilnas un/vai lina, lupatmasas, dažādas zāles un citiem augu materiāliem, t. sk., no kokmasas. Šķiedrām haotiski savijoties un tās presējot, iegūst loksnes formu. Galvenā šī materiāla pazīme ir haotiskā šķiedru (neausta) struktūra, kā arī spēja absorbēt mitrumu un piesārņojumu. Papīra kvalitāti nosaka tā sastāvā esošo šķiedru sastāvs un garums (jo īsāka šķiedra, jo papīrs trauslāks), krāsvielas, pildvielas, limvielas utt. Papīra “kompozīcija” nosaka tā fizikālās, mehāniskās un ķīmiskās īpašības: stiepes izturību, lūzuma pretestību, mitruma absorbcijas spējas, pH vērtību, sārma rezervi, Kap-pa skaitli utt.

Līdz 19. gs. papīrs Rietumeiropā bija ar rokām darināts, galvenokārt, no kokvilnas, linu lupatām un kaņepēm. Šādi izgatavotais papīrs bija izturīgs un ilgmūžīgs. Vēlāk papīra izgatavošanai sāka izmantot kokmasu. Tas veicināja jaunu papīra masveida produkcijas metožu attīstību (sodas, sulfīta un sulfāta procesus, balināšanu utt.). Jauno izejvielu iegūšanas un ražošanas metožu dēļ papīrs bija skābi saturošs, ar vājāku šķiedru sasaisti un mazāku ilgmūžību. Cēlonis tam bija lignīna un alauna klātbūtne/saturs, šķiedru izcelsme un garums utt.

Ilgmūžīgu un izturīgu koksnes celulozes papīru ar neitrālu pH vai sārma rezervi sāka ražot 20. gs. otrajā pusē, taču lielākajā daļā Austrumeiropas valstu šādu papīru izgatavot un lietot sāka tikai kopš 1990. gada. Pašlaik arhīva kvalitātes papīrs tiek plaši lietots mūsdienu dokumentu radīšanai.³

Iesējumi

Tradicionāli iesējums tiek veidots šujot, līmējot vai skavojot atsevišķus dokumentus vienā blokā, kas parasti ietverts papīra, kartona vai koka vākos. Senākie iesējuma bloki Rietumeiropā sastāvēja no pergamenta lapām, bet sākot ar 15. gs. pergamenta vietā plaši sāka izmantot papīru.

Izšķir divus iesējumu veidus: “klasisko” – salocītu papīra vai pergamenta lapu burtnīcas, kas sašūtas un ievietotas papīra, pergamenta, auduma vai ādas vākos, un “moderno” – līmēts (“perfektais”), spirāļu iesējums.

Iesējuma vāki tiek izgatavoti no dažādiem materiāliem – ādas, koka, auduma, pergamenta, papīra, metāla, sintētiskajiem materiāliem. Iesējuma konstrukcijā izmantoto materiālu daudzveidība ir cēlonis dažādiem objekta bojājumiem, tāpēc šī ir visplašākā katalogā aplūkotā arhīva materiālu grupa. Visbiežāk sastopamais ādas iesējumu bojājums ir sarkanā puve, ko izraisa 19. gs. ādas apstrādē lietotās specifiskās miecvielas. Šādi apstrādātai ādai ir augsts skābes saturs un tāpēc tā viegli absorbē atmosfēras piesārņojumu. Problēmas rada arī metāla skavu izmantošana bloka izveidē, jo tās paaugstināta mitruma ietekmē viegli rūsē. Salīdzinājumā ar klasiskajiem iesējumiem tieši ātri izgatavotie, modernie iesējumi ir vairāk pakļauti procesiem, kas izraisa to bojāšanos līmju un citu izmantoto komponentu vecošanas rezultātā.

Tā kā tekstu bloki parasti ir izgatavoti no papīra vai pergamenta, tad šo divu grupu bojājumi jāskata kopā ar iesējumu bojājumiem.

Pergaments

Šajā grupā ietilpst visi rakstītie, iespiestie vai zīmētie pergamenta dokumenti, kas var būt ne tikai kā atsevišķi objekti (dokumentu lapas), bet arī iesieti blokā. Pergaments gadsimtiem ilgi ir bijusi dārga, bet plaši izmantota nesējvide. No tā izgatavotajiem dokumentiem bieži ir pievienotas auduma, vaska vai lakas, koka vai metāla detaļas. Vēlajos viduslaikos, attīstoties iespiedtehnikai un papīrmašīnas procesam, pergamenta vietā arvien plašāk sāka lietot papīru, tomēr pergamentu joprojām turpināja izmantot īpašu dokumentu izveidošanai un iesējumu ievākošanai.

Pergaments ir dabīgs materiāls, kas izgatavots speciālā veidā apstrādājot dzīvnieku ādu (galvenokārt, aitas, kazas vai teļa). Dažādu dzīvnieku ādu struktūra var lielā mērā atšķirties. Pergamenta apstrādē tika izmantots kaļķis, kas ir sārmaina viela, un, lai to padarītu plakanu un piemērotu rakstīšanai, virskārta tika nokasīta un tas tika žāvēts nostieptā stāvoklī.

³ Ilgstoši un pastāvīgi glabājamiem papīra dokumentiem tiek piemērotas specifiskas standartizācijas prasības – LVS ISO 9706:1994 *Informācija un dokumentācija. Dokumentu papīrs. Ilgizturības prasības* vai LVS ISO 11108:2003 *Informācija un dokumentācija. Arhīvu papīrs. Ilgmūžības un ilgizturības prasības*.

lī. Dažkārt pirms rakstīšanas uz virsmas tika uzklāts grunts slānis. Pergaments ir ļoti stingra un ķīmiski izturīga nesējvide; tā vienīgais trūkums ir paaugstinātais higroskopiskums, kas izraisa tā saraušanos un izplešanos mitrā vai sausā apkārtējā vidē, izraisot tā telpiskās (izmēru) izmaiņas.

Zīmogi

Zīmogi ir svarīga daudzu dokumentu daļa, kas apļiecina to autentiskumu. Senāko zīmogu darināšanai tika izmantots bišu vasks, bet viduslaiku Eiropā izplatīti bija arī metāla (svina, apzeltīta sudraba) zīmogi. Vēlākajos gadsimtos izplatīti ir šellaka ("zīmoglakas") zīmogi.

Ir divi galvenie paņēmieni kā zīmogs tika piestiprināts dokumentam: uz dokumenta virsmas vai piekarot. Uz dokumenta virsmas piestiprināts zīmogs var būt izgatavots no zīmoglakas, kam tika uzklāta dekoratīva papīra lapa (oblātas zīmogi), vai arī no sveķiem (šellaka) ar iespiestu reljefu. Zīmogs dokumentam tiek pievienots auklā, lentē vai pergamenta sloksnē, kas izvērta caur iegriezumu(-iem) dokumentā un abu galu savienojuma vietā atrodas zīmogs; vai arī dokumenta (parasti pergamenta)

malā var būt viens vai vairāki iegriezumi, kur veidojas sloksnītes vai strēmeles (nav atdalītas no dokumenta), kam piestiprināti zīmogi. Ļoti bieži šādi zīmogi tika ievietoti aizsargājošās kapsulās (vaska, koka, metāla u. c.).

III

Kataloga uzbūve

Katalogā skaidroti un raksturoti 46 dažādu arhīva lietu dokumentu bojājumu veidi. Tie ir visbiežāk sastopamie arhīva lietu dokumentu un materiālu – papīra, iesējumu, pergamentu un zīmogu “stāvokļa pasliktināšanās cēloņi”. Bojājumi tiek raksturoti pēc šādas shēmas:

- bojājumu kategorija;
- bojājuma nosaukums (ar vairākiem sinonīmiem);
- bojājumu krāsas kods (lai norādītu bojājuma pakāpi);
- katra bojājuma raksturojums;
- bojājumu iespējamie cēloņi;
- ieteikumi bojātā objekta stāvokļa uzlabošanai un stabilizēšanai;
- bojājuma ilustrācijas (fotogrāfijas) katrai raksturotajai materiālu grupai, kam bojājums sastopams.

Bojājumu klasifikācija

Nemot vērā visraksturīgākās vizuālās īpašības, tika izveidotas septiņas klasifikācijas kategorijas bojājumu sagrupēšanai: uzslāņojums, adhēzija, mehānisko īpaši-

bu pārmaiņas, krāsas pārmaiņas, deformācija, materiāla fiziskie zudumi, atdalīšanās. Lasītājam jāpievērš uzmanība lietotajam krāsu kodam, it īpaši, ja tas ir sarkans, kas norāda, ka bojājums ir ļoti bīstams.

Klasifikācijas kategorijas plašāk iztirzātas sekojošajā tekstā.

1. Uzslāņojums

Termins “uzslāņojums” šajā katalogā tiek lietots, lai izskaidrotu ikvienas svešas izcelsmes vielas (t.i. pakāpeniski nogulsņējušās vai “uzaugušās”) klātbūtni uz objekta virsmas.

Uzslāņojums bieži sastopams kopā ar citu bojājumu kategoriju, kas definējama kā “krāsas pārmaiņas” un līdzīgi tas konstatējams visās dokumentu materiālu grupās. Uzslāņojums galvenokārt traucē lasāmību un bojā objekta estētisko izskatu. Uz virsmas esošās vielas var sabojāt objektu no iekšienes, kā arī tās var viegli izplatīties uz citiem objektiem glabāšanas vai lietošanas laikā. Īpaši svarīgi ir identificēt tādu uzslāņojumu kā pelējums, jo tad tiek apdraudēta lietotāja veselība un objekta veselums. Izmantojot materiālus ar pelējuma pazīmēm, jālieto aizsarglīdzekļi – maska un cimdi.

Uzslāņojumu visbiežāk izraisa ārējie cēloņi – nevērīga lietošana un glabāšana, piem., notraipīšana ar netīrām rokām, sodrēji, glabāšana bez piemērota iepakojuma (kārbas, mapes), kas izraisa putekļu nosēšanos uz objekta, adsorbciju utt.

2. Adhēzija

Ar terminu “adhēzija” katalogā tiek skaidroti procesi, kā rezultātā kaut kas ir pielipis pie objekta vai materiāla virsmas, vai tā iekšpusē (piem., salīpušas lapas grāmatā).

Adhēzija tiek konstatēta visās materiālu grupās un rada bojājumus. Ir apgrūtināta salasāmība vai tā ir pat neiespējama, piem., gadījumi, kad bojājumus izraisa ūdens vai citi šķidrumi, kas pēc izžūšanas rada iesējumā esošo krītpapīra lapu neatgriezenisku adhēziju. Bieži vien adhēziju izraisa arī labojumiem izmantotās līmvielas, kas lietotas pārāk nevērīgi vai pārmērīgi, kā arī līmleņšu vecošana, sintētisko materiālu ķīmiskā nestabilitāte, kas vecojot kļūst lipīgi. Ļoti bieži adhēzija ir sekas pelējuma attīstībai.

3. Mehānisko īpašību pārmaiņas

Katram materiālam ir savas specifiskās mehāniskās īpašības, kas tiek uzskatītas par tā raksturīgākajām iezīmēm, piem., dažas papīra īpašības kā: elastīgums, papīra lūzuma pretestība, stiepes un berzes izturība utt. Šo īpašību pārmaiņas ir grūti pārbaudāmas vizuāli, bet tās ir skaidri sajūtas ar tausti vai materiālu testējot. Trīs bojājuma veidi: “trausls”, “atslābis” un “ciets”, kas tiek raksturoti šajā kategorijā, ir iekšējo un ārējo cēloņu mijiedarbības rezultāts, kas laika gaitā ietekmē objektu. Visi šīs kategorijas bojājumi tiek konstatēti papīra un pergamenta grupās.

Mehānisko īpašību pārmaiņas ir ne tikai estētiska rakstura problēma (kā atslābums), bet, visbiežāk, tās ir potenciāli kaitīgas atsevišķa priekšmeta fiziskajai viengabalainībai (piem., viegli var notikt plaisāšana vai sadrupšana, kad ciets vai trausls objekts tiek saliekts). Darbojoties ar šādu objektu, nepieciešams būt īpaši uzmanīgiem.

Mehānisko īpašību pārmaiņas bieži saistītas ar citiem bojājumiem: “dedzis”, “brūnējis”, “korozija”, “ādas trupe”, “pelējis”, “rūsa” utt.

4. Krāsas pārmaiņas

Krāsas pārmaiņu rezultāti objektam var tikt novēroti, ja tā attēla un/vai nesējvides oriģinālā krāsa un/vai intensitāte ir mainījusies (satumsusi, kļuvusi gaišāka, palielinājusies, samazinājusies utt.). Krāsas pārmaiņas tiek konstatētas visās materiālu grupās. Tās tiek uzskatītas par bojājumu, jo pasliktina arhīva dokumentu informācijas salasāmību un izmaina to estētisko izskatu. Krāsas pārmaiņas norāda uz atsevišķu nopietnu ķīmisko izmaiņu rašanos materiāla struktūrā un kompozīcijā, kas samazina tā izturību.

Krāsas pārmaiņas ierosina ķīmiskie, fizikālie un bioloģiskie procesi. Šiem procesiem ir daudz cēloņu: iekšējie (piem., materiāla kompozīcija – ja materiāls ir skābi saturošs, tad notiek materiāla dzeltēšana un/vai brūnēšana; nestabila krāsviela izplūst) un ārējie (gaisma, pelējums, kontakts ar svešas izcelsmes vielu, lietošana utt.). Nevērīga izmantošana vai glabāšana var izraisīt krāsvielas vai tās intensitātes zudumu mehāniskās berzes dēļ.

5. Deformācija

Deformācija ir objekta veida/formas vai tā izmēra/tilpuma izmaiņas.

Deformācijas rašanās tiek novērota objektu/materiālu sastāva, kompozīcijas, glabāšanas (piemēram, mainīgi apkārtējās vides apstākļi, nepietiekama platība, nepiemērots izvietojuma veids un pozīcija) un lietošanas rezultātā.

Deformācija tiek konstatēta visās materiālu grupās, visbiežāk papīram, iesējumiem un pergamentam. Zīmogi deformējas augstas temperatūras ietekmē vai nevērīgi tos izmantojot (piem., var rasties virsmas iedobums vai skrāpējums).

Deformācija tiek uzskatīta par bojājumu, jo tiek traucēta objekta izmantošana un/vai pasliktinās tā estētiskais izskats. Šis bojājuma veids var izraisīt turpmākās bojājuma vai stāvokļa izmaiņas (plaisas, sadrumstalotību, fragmentu zudumu utt.).

Ja objekts/materiāls ilgstoši tiek glabāts deformētā stāvoklī (sarullēts, salocīts utt.), pastāv liela varbūtība, ka nepieciešama speciālista konsultācija un konservācija pirms tā izsniegšanas lietotājam.

6. Materiāla fiziskie zudumi

Materiāla fiziskie zudumi tiek novēroti objektam, ja tā oriģinālā trūkst kāda materiāla sastāvdaļa vai fragments.

Materiāla fiziskie zudumi aptver plašu bojājumu amplitūdu un tie tiek konstatēti visās materiālu grupās. Objekta formas fiziskais zudums ir visradikālākais bojājums, kad objekta pilnīgums vai informācijas saturs vairs nav atgūstams. Šīs kategorijas bojājumus izraisa tādi ārējie cēloņi kā: uguns, mehāniskā berze objekta izmantošanas laikā, negadījumi un vandālisms (piem., ložu caurumi, rakstīto informāciju saturošo dokumenta malu apgriešana vai nogriešana) vai kaitēkļi (piem., caurumi, nograuzta virskārta utt.).

Fiziskie materiāla zudumi ļoti bieži rodas pēc bojājumiem, kas iekļauti kategorijā “atdalīšanās”.

7. Atdalīšanās

Termins “atdalīšanās” katalogā tiek lietots, lai apzīmētu kāda objekta/materiāla atsevišķu fragmentu vai sastāvdaļu atšķelšanos. Atdalīšanās var būt daļēja vai pilnīga. Šīs kategorijas bojājumi tiek konstatēti visās materiālu grupās.

Atdalīšanās tiek uzskatīta par bojājumu, jo objekta/materiāla sākotnējais izskats tiek bojāts. Neveicot preventīvas darbības, pilnīga atdalīšanās var izraisīt ievērojamus objekta/materiāla zudumus.

Šādus bojājumus izraisa iekšējie cēloņi (sastāva un konstrukcijas īpatnības) un ārējie cēloņi (nepiemēroti apkārtējās vides apstākļi, glabāšana un lietošana).

Atdalīšanās notiek dažādi – sīku daļiņu veidā, kas atdalās no objekta (bojājumu sauc par putēšanu/pārslošanos) vai atšķeloties objekta vienai vai vairākām lielām daļām.

Vairāki bojājumi no kategorijas “deformācija” un “krāsas pārmaiņas” (piem., locījuma līnija, atlocīti stūri, dedzis, rūsa, ādas trupe utt.) var izraisīt atdalīšanos.

Bojājuma krāsu kodi

Visi bojājumi ir iezīmēti (marķēti) vienā no trim krāsām: sarkanā, dzeltenā, zaļā. Krāsu kodu nolūks ir norādīt un uzsvērt konkrētā bojājuma nozīmīgumu, tā bīstamību, kā arī sniegt kataloga lietotājam skaid-

rojumu un padomu kā rīkoties (no saglabāšanas un konservācijas speciālista viedokļa), ja objekts tiek atzīts par bojātu un bojājuma veids ir atpazīts. Daži bojājumi, kas atzīmēti dzeltenā vai zaļā krāsā, ārkārtējos gadījumos var būt bīstamāki nekā tie, kas apzīmēti ar sarkano krāsu. Bojājuma apjoms var izraisīt informācijas zudumu (piem., nelīdzenās, robainās, apgrieztās dokumenta malas, radušies caurumi, notikusi objekta fragmentu atdalīšanās un tā rezultātā zaudēts teksts).

Krāsas kods “sarkans” identificē visnopietnākos un destruktīvākos bojājumus. Bojājuma rezultāts ir izteiktas objekta stāvokļa izmaiņas līdz pat tā struktūras sairšanai, kas ievērojami ierobežo objekta pieejamību un izmantošanu. Šādos gadījumos nekavējoties ir jāmeklē speciālista (restauratora, eksperta) palīdzība un līdz objekta konservācijai tā lietošana ir aizliegta.

Katalogā sarkanais krāsu kods tiek lietots astoņu bojājumu gadījumā: “salīpis”, “sacementējies”; “izbalējis”, “izdzisis”; “pelējis”; “dedzis”, “uguns bojājums”, “pārogļojies”, “skābes apdegums”; “tintes korozija”, “vara korozija”; “salūzis”, “atdalījies”; “ādas trupe”, “sarkanās puve” un “trausls”.

Dažreiz ar sarkano krāsu kodu apzīmētais objekta bojājums (pelējis; sarkanā ādas puve) ir kaitīgs arī cilvēkam. Plānojot šāda objekta apskati un apstrādi, jāievēro atbilstīgi darba drošības noteikumi.

Ņemot vērā bojājuma bīstamību, ko nosaka pēc tā vizuālā izskata un apjoma, ar sarkano krāsu kodu apzīmētos bojājumus iedala trīs pakāpēs, ko ilustrē atsevišķi attēli (ja piemēroti paraugi ir atrasti). Pakāpes raksturo bojājuma attīstību.

1. pakāpe raksturo nedaudz bojātu objektu, kura informatīvais saturs vēl ir saglabājies un tā izmantošana rada mazsvarīgas problēmas.

2. pakāpe raksturo mēreni bojātu objektu, kā fiziskais apjoms un vizuālais izskats ir izmainījies, tā lietošana ir ierobežota un informatīvais saturs ir grūti apjaušams bez speciālista palīdzības.

3. pakāpe raksturo stipri bojātu objektu, kura izmantošana var daļēji vai gandrīz pilnībā to iznīcināt un tā informatīvais saturs nav pieejams bojājumu dabas un apjoma dēļ. Šāda objekta vai tā atlikušo daļu tālāka eksistence ir apdraudēta un to var novērst tikai tūlītēja speciālista palīdzība.

Krāsu kods “dzeltens” norāda, ka bojājuma destruktīvā daba ir mērena un tā novēršanai nav nepieciešamas tūlītējas (neatliekamas) darbības. Lai cik stabila ir apkārtējā vide, pastāv iespēja, ka objekta stāvoklim pasliktinoties, ir nepieciešama regulāra objekta uzraudzība, lai noteiktu tā stāvokļa izmaiņas un bojājumu apjomu. Šādos gadījumos jāierobežo objekta ikdienas lietošana (pieejamība) vai jāveic atbilstoši preventīvi pasākumi (piem., konservācija), lai stabilizētu tā stāvokli pirms izsniegšanas lietotājam.

Krāsu kods “zaļš” norāda, ka bojājumi ir nelieli un to daba ir “maiga”. Šajā gadījumā objekta stāvoklis nepasliktināsies, ja tas tiks glabāts stabilā un kontrolētā vidē un ar to rīkosies saudzīgi. Atbilstīgi bojājumu izskatam un pakāpei var tikt veikti konservācijas procesi, bet šai objektu kategorijai (zaļais kods) tie nav prioritāri, salīdzinot ar bojājumu sarkano vai dzelteno kodu.

Iespējamie bojājumu cēloņi

Kā jau iepriekš tika minēts, ir vairāki iekšējie un ārējie cēloņi, kas izraisa arhīva lietu bojājumus un tādējādi pasliktina to fizisko stāvokli.

Iekšējie cēloņi:

1. sastāvs – objekta sastāvdaļas, kuru dēļ tas var kļūt ķīmiski nestabils un fizikāli neaizsargāts;

2. konstrukcija – objekta izgatavošanas rezultātā iegūtā forma, kuras dēļ tas lietojot var kļūt mehāniski neizturīgs.

Ārējie cēloņi:

1. apkārtējā vide – apkārtnē vai apstākļi, kur objekts tiek glabāts un lietots - kas ietver sekojošus potenciāli bīstamus faktorus:

- gaisma (spilgtums, ekspozīcijas laiks un viļņa garums, īpaši ultravioletajai gaismai);
- paaugstināta vai pazemināta temperatūra;
- paaugstināts vai pazemināts mitruma līmenis, tā svārstības;

- gaisa piesārņojums (piem., gāzes, putekļi);
- mikroorganismi (piem., baktērijas, pelējums);
- uguns;
- saskare ar svešas izcelsmes vielu (piem., ūdeni, ķīmiskiem reaģentiem, līmi, tinti, eļļu);
- kaitēkļi (piem., kukaiņi, grauzēji).

2. cilvēka darbība – visas cilvēka darbības, kas tieši vai netieši izraisa objekta stāvokļa pasliktināšanos. Tās ir:

- apstrāde (piem., labojumi, lietojot neatbilstošas kvalitātes materiālus un metodes);
- lietošana (piem., pavirša kopēšana, spēka pielietošana vai tādi faktori kā locīšana, berze, presēšana, atkārtota vai pārmērīga berzēšanās pret citu objektu vai materiālu utt.);
- glabāšana (piem., iepakojums – nepareiza izmēra un/vai konstrukcijas kārba, sliktas kvalitātes materiāls, nepareizs novietojums plauktā);
- vandalisms.

Ieteikumi bojājumu risku novēršanai

Lai pareizi izmantotu un glabātu arhīva lietas, ir ieteicams ievērot noteiktas standartu un norādījumu pamatnostādnes. Ņemot vērā katra katalogā raksturotā bojājuma specifiku, lai uzlabotu objekta stā-

vokli, novērstu vai samazinātu bojājumu risku nākotnē, tiek ieteiktas sekojošas darbības:

- speciālista palīdzība (konsultācija, konservācija);
- aizsardzība pret gaismu;
- ierobežots ekspozīcijas laiks;
- nodrošinājuma kopijas izveide (piem., mikrofotokopēšana, digitalizācija);
- aizsargājošs apvalks (piem., iepakojums, starplika);
- glabāšanas veida uzlabošana (piem., horizontālā pozīcija vertikālās vietā);
- nemainīgi un kontrolēti apkārtējās vides apstākļi;
- regulāra glabāšanas vietas uzraudzība/monitors (ieskaitot kaitēkļu kontroli);
- uzmanīga lietošana;
- ierobežota izmantošana.

Ilustrācijas

Lai palīdzētu atpazīt arhīva materiālus, kuriem novērojams konkrēts bojājums, fotogrāfijām ir pievienotas sekojošas piktogrammas:

papīrs

iesējumi

pergaments

zīmogi

IV

Ieteikumi bojājumu atpazīšanai un kataloga lietošanai

Sekojošie ieteikumi norāda kā kataloga lietotājam identificēt un reģistrēt objektu bojājumus.

1. Aplūkojot objektu, nosakiet bojājuma kategoriju, t.i., visatpazīstamākās/pamanāmākās objekta bojājumu īpašības.

2. Izlasiet bojājumu kategorijas aprakstu, kas papildināts ar ilustratīvajām fotogrāfijām un atrodiet bojājumu, kas pēc apraksta visprecīzāk atbilst kādam uz objekta esošajam/novērotajam bojājumam.

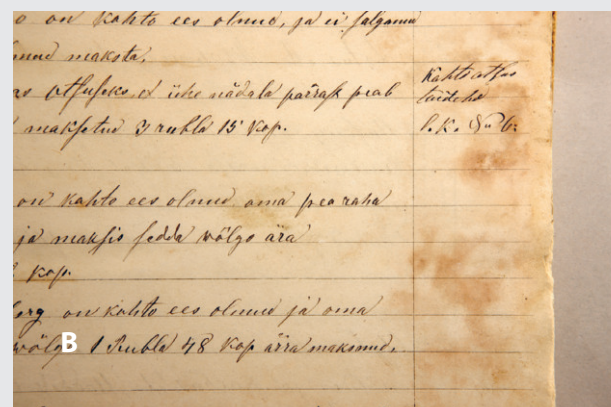
3. Atrodiet atbilstīgo bojājuma krāsas kodu, lai noteiktu, vai ir nepieciešama steidzama/neatliekama speciālista palīdzība objekta stāvokļa stabilizēšanai vai uzlabošanai (tas nepieciešams, ja tiek identificēts sarkanās krāsas koda bojājums). Lēmuma pieņemšanai palīdz papildus informācija katalogā par iespējamiem bojājuma cēloņiem un rekomendācijas turpmākai rīcībai.

NB! Novērtējot atsevišķus objektus vai kolekcijas, to apskates laikā ir ieteicams izmantot aizsargtērpu un citu aprīkojumu, lai samazinātu veselības riskus, kas saistīti ar putekļiem, pelējumu vai piesārņojumu.

Sekojošais ilustrētais piemērs sniedz “solī pa solim” instrukciju, kā tiek noteikti iesējuma bojājumi, un kā saprast iespējamās tālākās darbības objekta saglabāšanai.

1. Atrodiet kategorijas **krāsas pārmaiņas** bojājumus objektam (ar šo kategoriju jāsāk, jo tajā ir iekļauti visbīstamākie bojājumi, piemēram, “pelējis”, “dedzis” utt.)

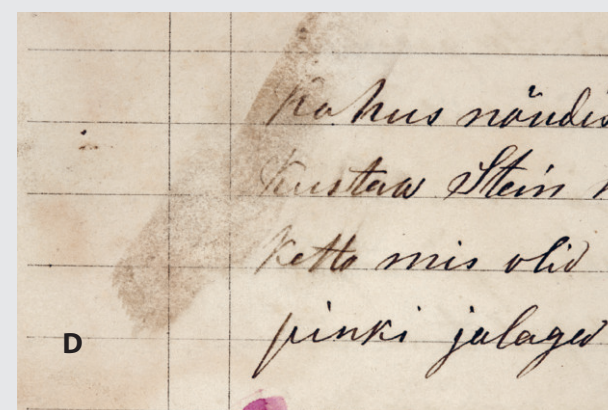
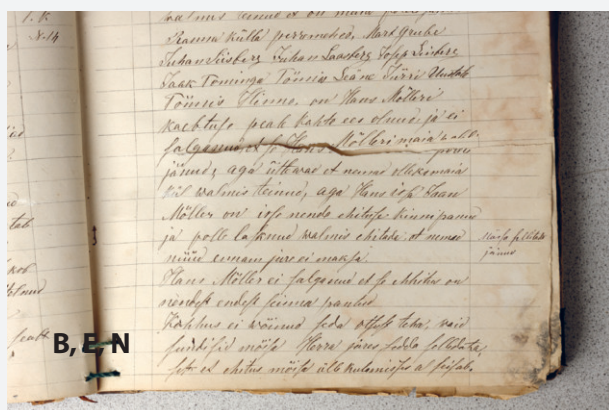
- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas

- Jūs varat ievērot:
netīrs (A)
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
pelējis (2. pakāpe) (B)
nospiedums (C)
traipi (piem., mitruma traipi) (D)
netīrs (piem., pirkstu nospiedumi) (E)
tintes korozija (1. pakāpe) (F)

2. Atrodiet kategorijas **uzslāņojums** bojājumus:

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
šajās daļās bojājumu nav

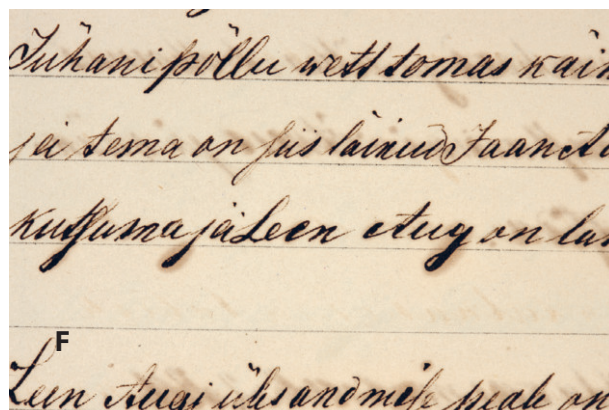

3. Atrodiet kategorijas **adhēzija** bojājumus:

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī muguru un malas
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
 - šajās daļās bojājumu nav

4. Atrodiet kategorijas **atdalīšanās** bojājumus:

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas
 - Jūs varat ievērot:
 - plaisa (G)
 - savēlies (H)
 - atlīmējies (I)
 - slāņošanās (J)
 - ādas trupe (K)

- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
 - valīgs (iesējuma bloks un lapas) (L)
 - atdalījies (1. pakāpe, atdalījusies lapa) (M)
 - plīsumi (N)

5. Atrodiet kategorijas **materiāla fiziskie zudumi bojājumus:**

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas
 - Jūs varat ievērot:
 - abrazīvais nodilums (kas ir izraisījis arī teksta izbalēšanu) (O)
 - zudusī daļa (piem., ādas pārklājums stūrī) (P)
 - skrāpējums (Q)
 - caurums (R)
 - nograuzumi (S)

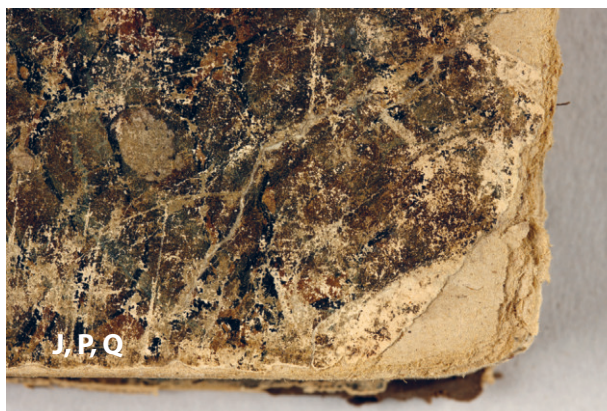
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
 - šajās daļās bojājumu nav

6. Atrodiet kategorijas **deformācija bojājumus:**

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
 - šajās daļās bojājumu nav

7. Atrodiet kategorijas **mehānisko īpašību pārmaiņas bojājumus:**

- aplūkojiet iesējuma priekšējos un aizmugurējos vākus, kā arī tā muguru un malas
- aplūkojiet iesējuma bloku un papīru
 - Jūs varat ievērot:
 - šajās daļās bojājumu nav

Atbilstīgi noteiktajiem bojājumiem tiek ieteiktas sekojošas darbības:

1. Objekta saglabāšanas risku samazināšanai:

- konservācijas procesi (dezinfekcija, tīrīšana, ieskaitot sauso tīrīšanu, utt.), ko vēlams veikt speciālistam, jo ir konstatēta pelējuma klātbūtne;
- turpmākajai glabāšanai objekts jāievieto iepakojumā, jo objekta lapa ir atdalījusies un tā konstrukcija ir vaļīga;
- ar objektu jāapietas uzmanīgi tā vaļīgās konstrukcijas un irdenās papīra struktūras, ko izraisījis pelējums, dēļ.

2. Objekta konstrukcijas un estētiskā izskata uzlabošanai:

- nelielos labojumus vajadzētu veikt speciālistam (piem., piestiprināt atdalījušos lapu un nostiprināt konstrukciju, salabot caurumus uz grāmatas muguras u.c.).

V Katalogs

izsvīdums

Raksturojums:

bālgans vai pelēcīgs uzslāņojums uz materiāla virsmas (piezīme: skat. arī "sapelējis")

Iespējamie cēloņi:

sastāvs, saskare ar svešas izcelsmes vielu, zema temperatūra, mitruma svārstības

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi, speciālista konsultācija (piem., zīmogu gadījumā jānosaka – izsvīdums vai pelējums)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

HUOLTOVAUNU N:o		
ja	Läh.-ilm.	Vastaanottaja
1	15338	1088/2
	15341	—
15339-15340		—
12474		—

Handwritten text in a cursive script, likely Finnish, on aged paper. The text is partially obscured by a small, dark, rectangular object (possibly a stamp or a piece of tape) in the lower right corner.

netīrs

(arī putekļains, apkvēpis,
ar pirkstu nospiedumiem)

Raksturojums:

jebkuras netīras, svešas vielas klātbūtne uz objekta (putekļi, smiltis, sodrēji u. c.)

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, gaisa piesārņojums, kaitēkļi, saskare ar svešas izcelsmes vielu

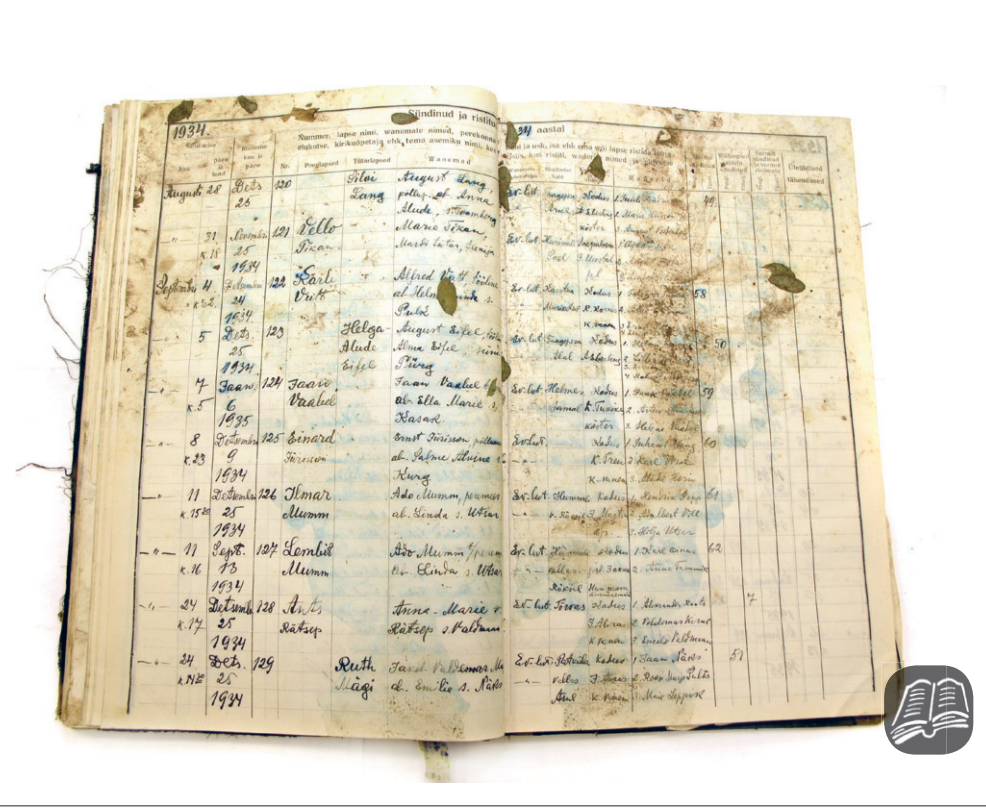
Ieteikumi:

saudzīga sausā tīrīšana, lai noņemtu virsmas netīrumus; regulāra glabāšanas vietas apkope

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

salipsis, sacementējies

Raksturojums:

objektu pielipšana citam pie cita (papīra lapu, iesējuma vāku utt. salipšana)

Pakāpes:

1 – adhēzija ir vāja – tikai objekta malās vai atsevišķās vietās;

2 – adhēzija ir vidēja un plaša;

3 – adhēzija ir ļoti stipra un/vai pilnīga (bieži pelējuma izraisīto bojājumu dēļ)

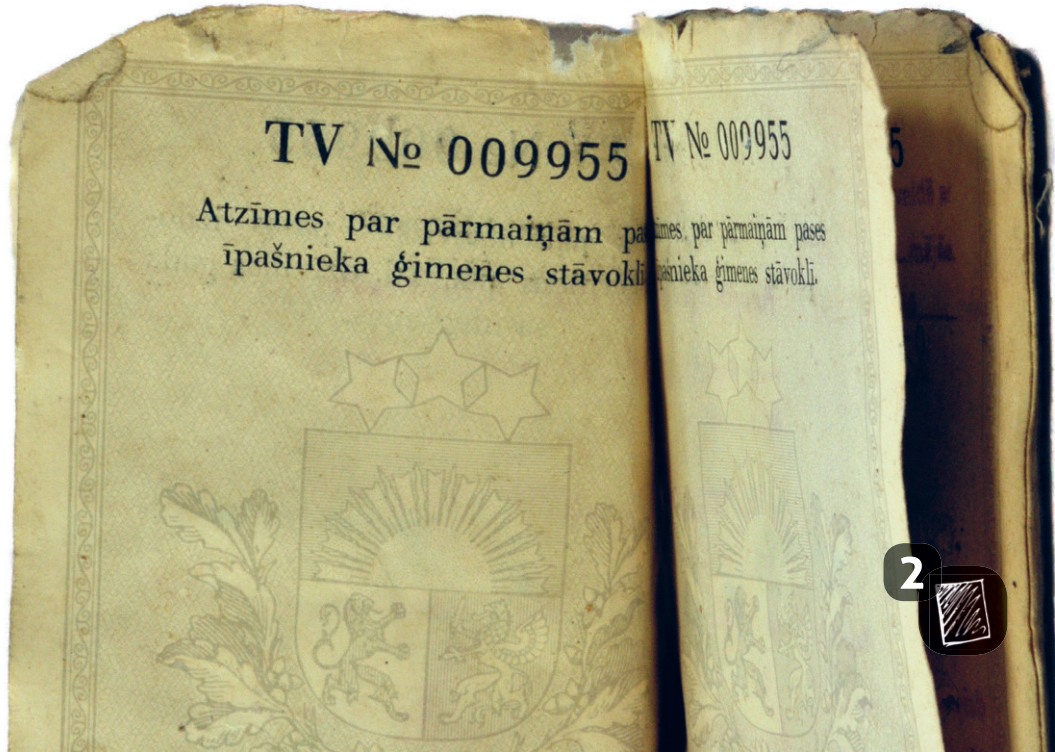
Iespējamie cēloņi:

saskare ar svešas izcelsmes vielu, pelējums, labojumi (piem., līmļentes, kas izmantotas labojumiem), uguns

Ieteikumi:

konservācija (2. un 3. pakāpes bojājumiem)

Objekti: papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

trausls

Raksturojums:

materiāls, kas ievērojami zaudējis mehānisko izturību (elastīgumu) un viegli lūzt

Pakāpes:

1 – materiāls ir kļuvis ciets, zaudējis elastīgumu un šķiet trausls;

2 – tāpat kā 1. pakāpes gadījumā, turklāt mainījies krāsu, redzams plaisu un plīsumu tīklojums vai arī sadalījies fragmentos;

3 – objekts ir sadrupis sīkos fragmentos

Iespējamie cēloņi:

apkārtējā vide, pelējums, uguns (A), sastāvs (B) (piem., korozijas rezultāts utt.)

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, speciālista palīdzība, aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

atslābis

Raksturojums:

materiāls, kas zaudējis sākotnējo stingrumu

Iespējamie cēloņi:

sastāvs, pelējums, paaugstināts mitrums, lietošana

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/pergamenti

ciets, stīvs

Raksturojums:

materiāls, kas zaudējis sākotnējo elastību

Iespējamie cēloņi:

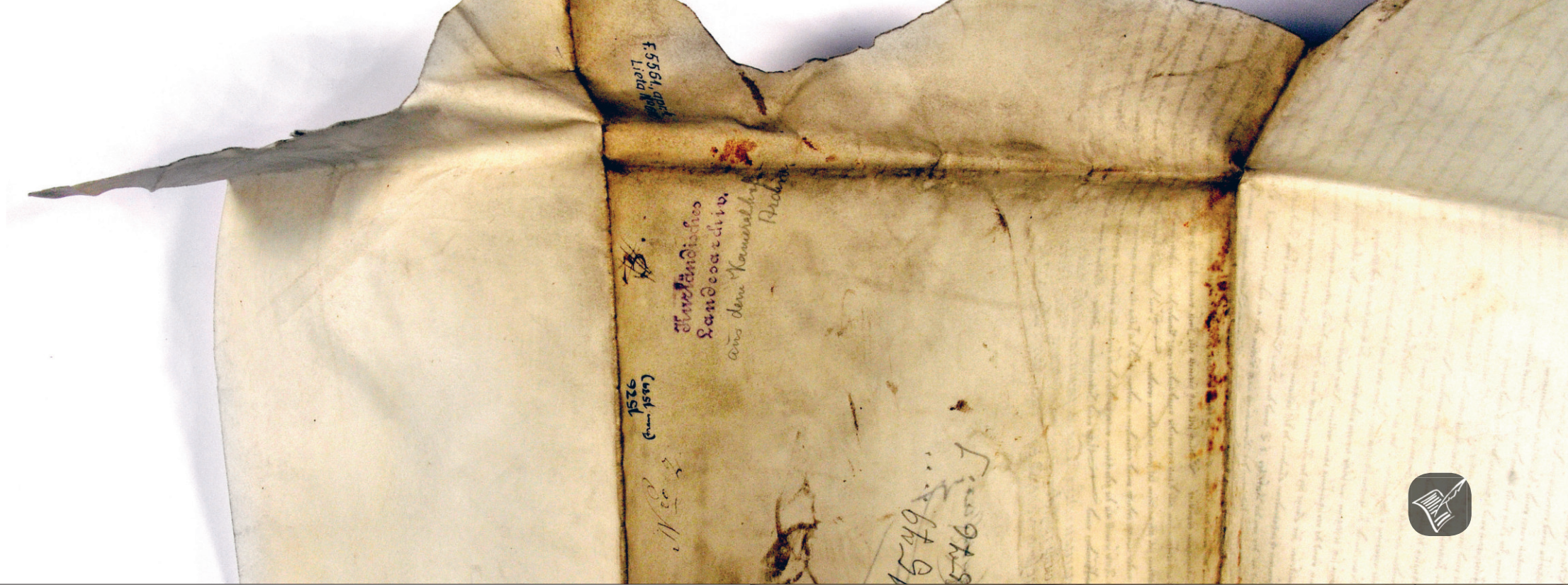
sastāvs, apkārtējā vide, apstrāde

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, speciālista palīdzība, aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

krāsas migrācija, izplūdis

Raksturojums:

krāsvielas izplatīšanās uz blakus esošu laukumu

Iespējamie cēloņi:

saskare ar svešas izcelsmes vielu (visbiežāk šķidrumu), paaugstināts mitrums, glabāšana

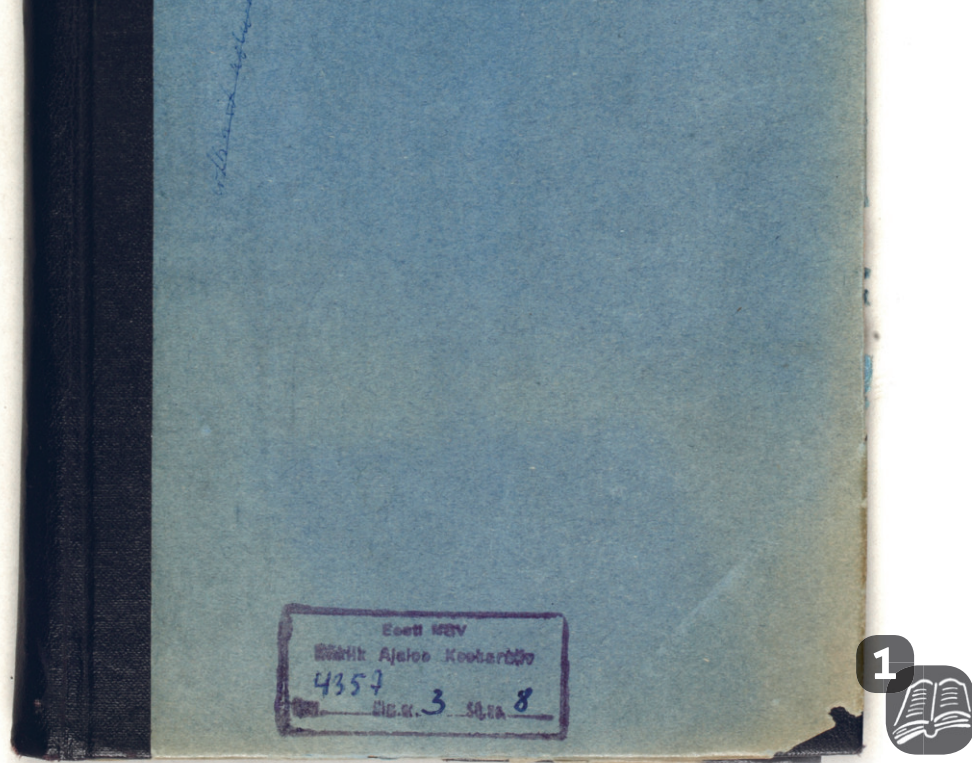
Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi, aizsargājoša starplika

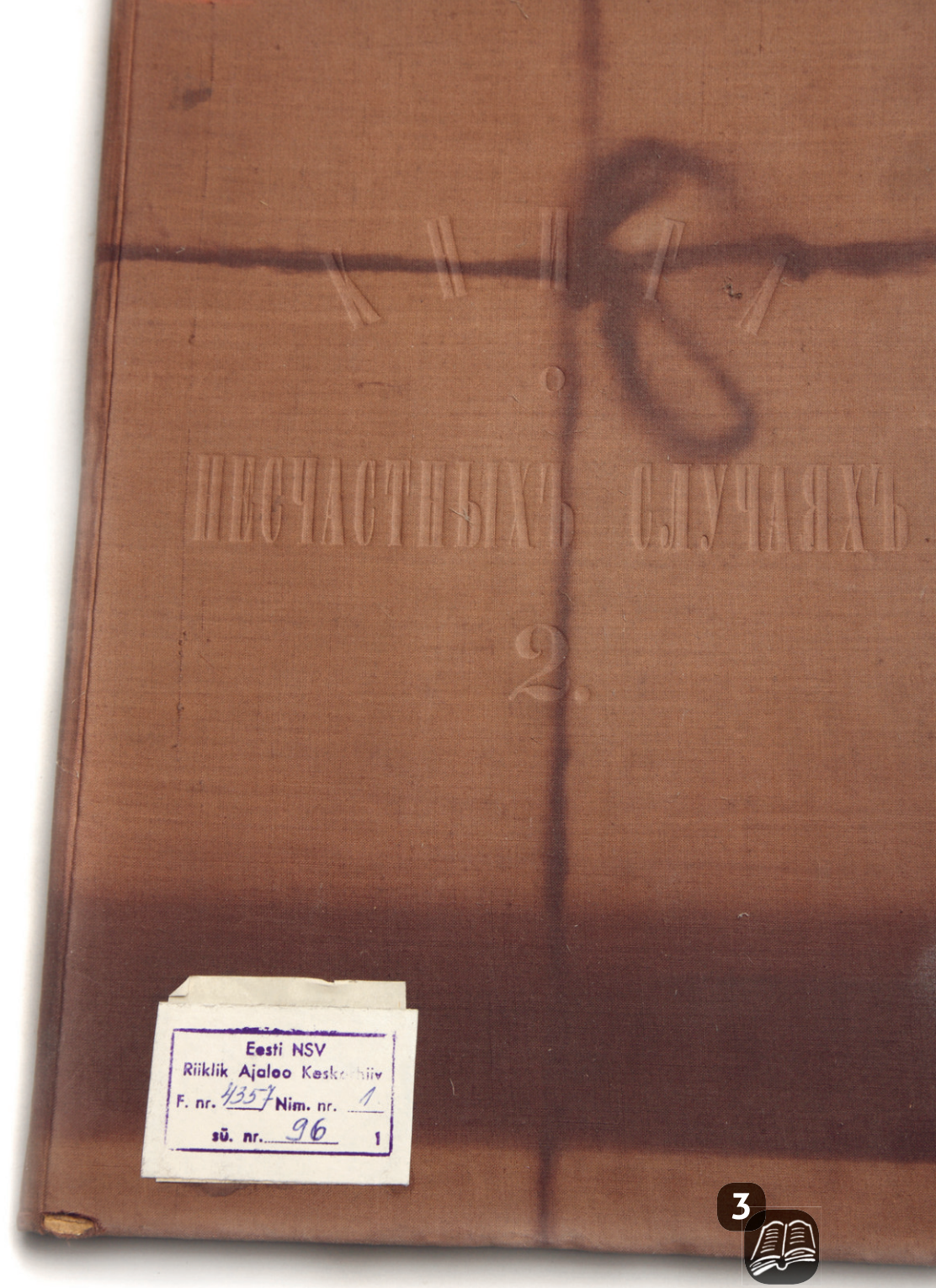
Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

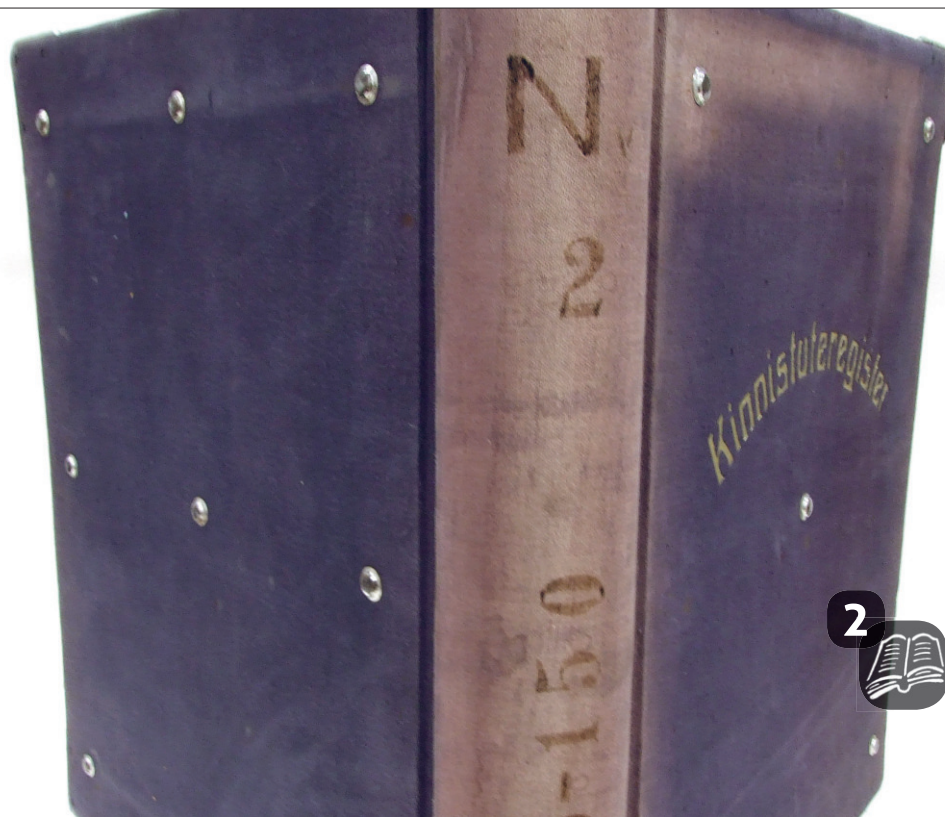

1

3

2

izbalējis, izdzisis

Raksturojums:

informācijas nesējvides un/vai informācijas nesēju krāsas intensitātes samazināšanās

Pakāpes:

1 – nesējvidei un/vai informācijas nesējam ir nenožīmīgas/ nelielas krāsas intensitātes pārmaiņas;

2 – nesējvidei un/vai informācijas nesējam ir ievērojami samazinājusies krāsas intensitāte;

3 – nesējvidei ir pilnībā zudusi oriģinālā krāsa un informācijas nesējs ir gandrīz neredzams

Iespējamie cēloņi:

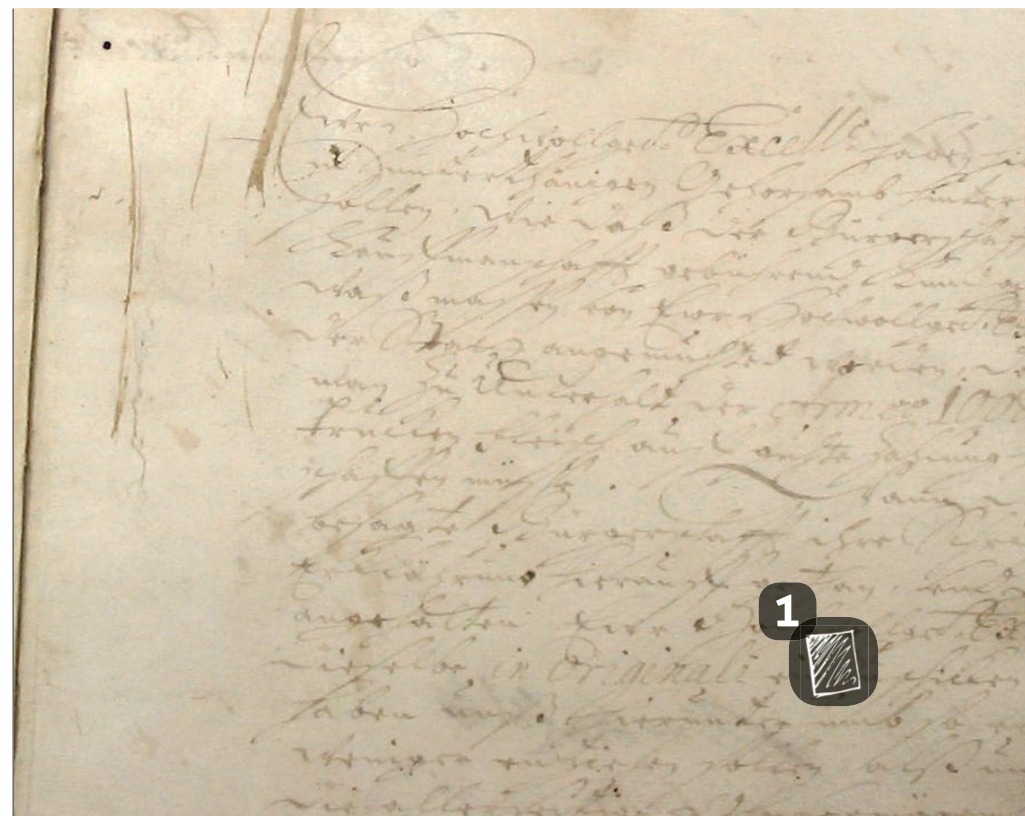
gaisma, saskare ar svešas izcelsmes vielu, pelējums

Ieteikumi:

aizsardzība pret gaismu, ierobežota izmantošana, speciālista konsultācija, nodrošinājuma kopijas izveide

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

rūsģanie traipi, foksings

Raksturojums:

brūni, dzeltenbrūni vai sarkanīgi (retāk - balti vai dzeltenīgi) punktveida vai apļveida formas nelieli traipi

Iespējamie cēloņi:

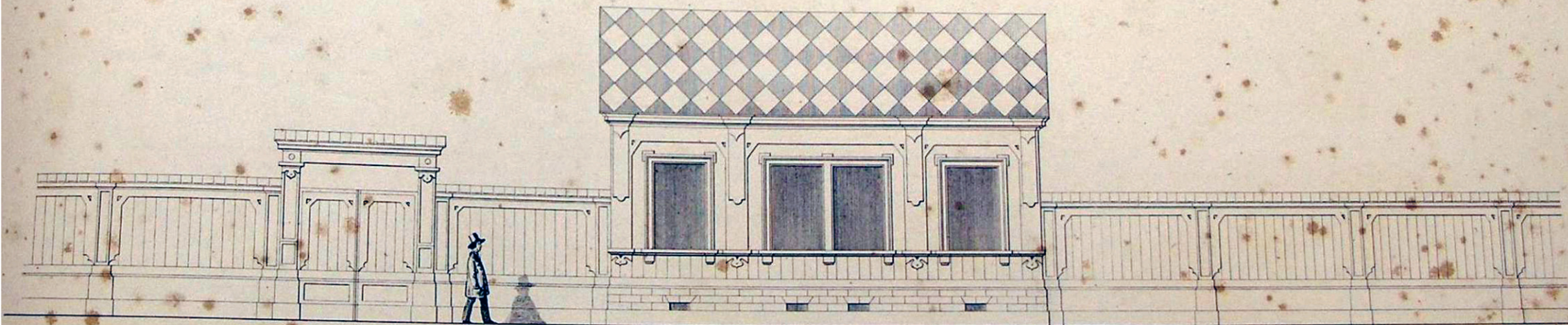
sastāvs (t. i., dzelzs, vara daļiņas, ražošanas laikā iegūtās piedevas, metāla piemaisījumi), gaisa piesārņojums, paaugstināts mitrums, pelējums

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi; ja iespējams, atdalīt un norobežot bojājuma skarto objektu (vai tā daļu), izmantot aizsargājošo starpliku; speciālista konsultācija

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Scale

nospiedums

Raksturojums:

informācijas nesēja vai kāda tā komponenta (sastāvdaļas) pārnese spoguļattēla veidā uz blakus esošām lapām

Iespējamie cēloņi:

sastāvs, glabāšana, paaugstināts mitrums

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi; ja iespējams, atdalīt bojājuma skarto objektu (tā daļu), izmantot aizsargājošu starpliku

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

Deſſe rechticheit ſijn nabereuen ſcholen holden de dindſche aſphude de in des
copmanes recht behoren to ploſtohi wesen de To deme ersten So scholen se lesen
vinder ſik eney olderman de en dar dindbet mite to lesen vnde de sike olderman
ſchal ſin recht dar to doen dat he des copmanes recht veruaren wil alze ſijn nabe
reuen ſiet alze he alder lepe van vnde weet To me ersten mite so schal nemant
meret vone noch halst ſine koppen loſe so ne schal neen durtſch copman vone
koppen dar eney wederuopen is Ite vueret dat nemich durtſche eney lepe grad
koppe vnde de ruffe dar he dat grad aff leſte en dar nicht volghen volde luten
dat schal de dindſche deme oldermanne vutlich dō vnde de olderman schal dar beden
deme meynen kopmanen dat dat gut nemant koppen schal Ite so schal neen kop
man vutlich koppen luten edder hermelē bonen een quarten dar he opneme
he schal dar to sine dindſchen vnde lesen dat he ſiem so schal nemant koppen vutlich
dat anderswerff geſagen is op andern toch loſe schal nemant koppen vutlich
dat beſchoren is edder mit blye gheleuen is vnde of
neme inghebinden dagemſen vnde of neen vutlich dat van veynen werke vne
gheleue is // Of ne schal neen dindſche mit den ruffen ſelſchap hebben ofte
maken // Of ne schal neen dindſche den ruffen ſendeue vnen Alle deſſe uorſt
puncte schalmen holden een ietwelle bi veynman den ſiluers vnde een ietwelle
kopman van he veynen wil schal he ghaen vor den olderman vnde schal
ſin recht doen dar he deſſe uorſteuene rechticheit gheholden hebbe al ſinder
angelist vnde vuerenemant de des nicht doen volde vnde mit veynelen mode
dael vne dar schal de olderman deme rade to ruge vutcheden vnde dat schal
men riſten na beſiſſinghe der ordinaen der meynen copmanes Ite so vanner
de olderman de dar to end gheleuen is veynen wil de schal dar vutlich doen
deme meynen kopmanen vnde de scholen lesen ene andern olderman in der
ſinſe alze ſijn uorſt nau vnde vanner de olderman vutcheden den meynen
kopman edder beſindern iſt ſiuelken mit en togſande in des copmanes vuerne
alze vor den koning ofte vor den ploſtohi vuer dat ſike dat dat nemant
weder ſprake de schal deme copmanen betern een ſieke ſiluers vnde vanner
dar npe koppe de komen so schalme vor en deſſe rechticheit lesen so vanner
vnde vne de olderman dat vut dar to vutchede de schal vone vnde de
dar nichten kompt de schal betern deme olderman eney ſiluen verdingſt
Of en schal neen durtſche ghaen allene cop eney koop de bonen een dufent
wertes is vnde vne dar ſike dat se des lopees nicht eenſ enworden vne
de ruge so en schal de durtſche de dar mede to gheleuen was dar grad nicht kop
dinnen drey daghen bi deme uorſt vne Alle deſſe uorſteuene puncte vnde
dar van een getwelle bi ſik vut de rade to ruge gante gheholden hebben
ſinder angelist bi den vorſt vne Ite eney beſedicheit deſſer dinge
uorſt so hebbe wi vborgermeſte vnde vne to ruge vut ſind vne deroet
dinnen vnder deſſe ſrift gheindert In den varen na gheleue gheleue is
vne vne de hochend emite gheleue des erſten gheleue

gimenes stavokli.

ipashieka gimenes stavokli.

ier. Nr.

(E. Mainlekt)

V-243

Finlandskombmaas
"Kalei"

Tschka nr. 2

Parad Nr.

Umuatik Nr. 1-K

Austad 1966

Arb. sk. Nr. 390

Paikam, arvestus-
bhood

1966. a.

To-Ta

Ajalooarhiv

Paikam, arvestus-

traips

Raksturojums:

lokalizētas krāsas pārmaiņas (var būt lipīgs, taukains, caurspīdīgs utt.)

Iespējamie cēloņi:

saskare ar svešas izcelsmes vielu (tinte, eļļa, tauki, vasks utt.)

Ieteikumi:

lipīgu vai eļļainu traipu gadījumā izmantot aizsargājošu starpliku

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

īetecējums

Raksturojums:

izteiktas krāsas pārmaiņas traipa malās plankumu vai svītru veidā

Iespējamie cēloņi:

saskare ar šķidrumu, sastāvs (materiāla sastāvdaļas, kas šķīst ūdenī vai citos šķidrumos)

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi

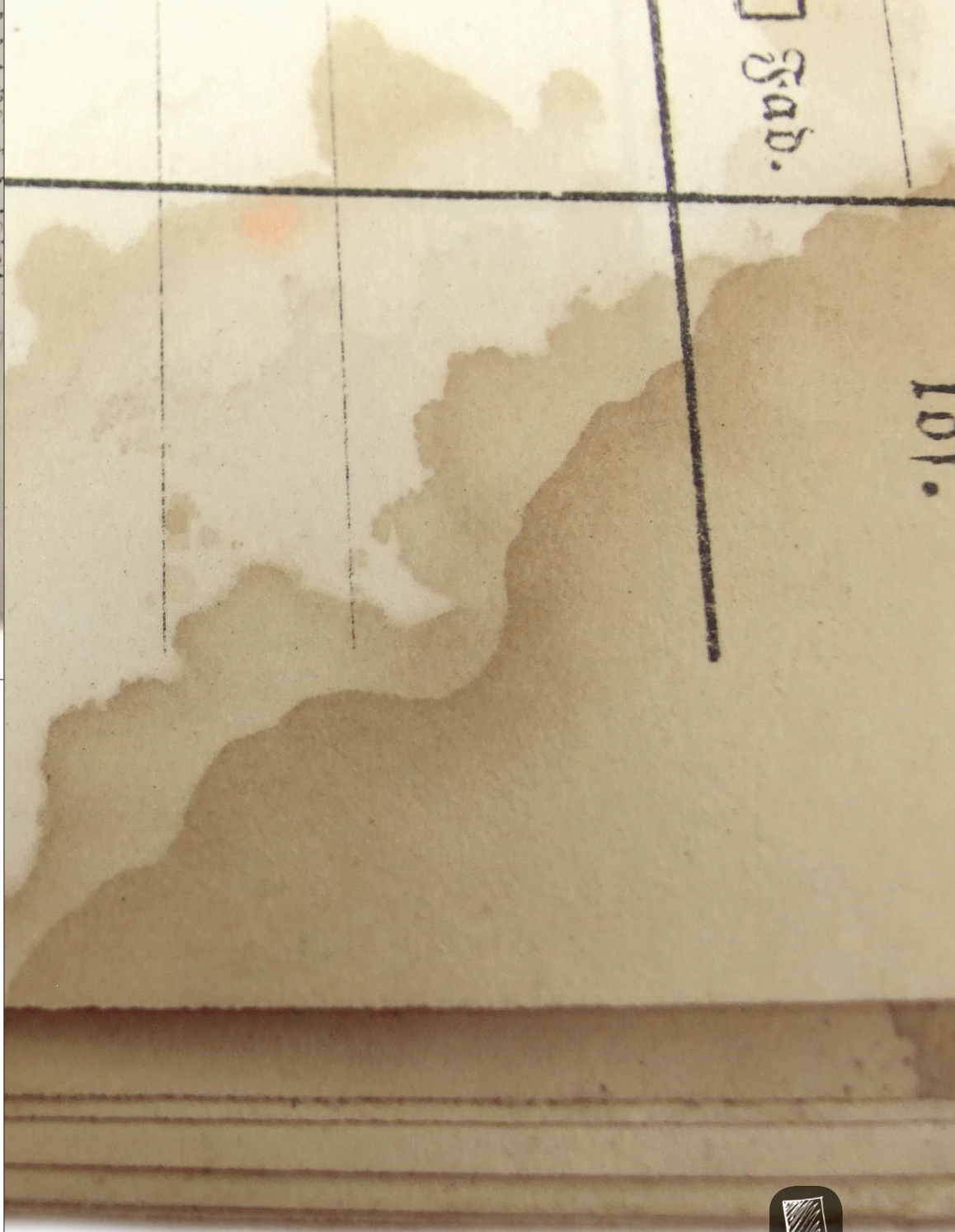
Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

...funde Altwids mit altem Jusep; Altwids fund rindomung; was mich fund mit
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte
vone dand die geschickte Beschidung / von Jusep fund / Jusep Erden geschickte

Tab.

101.

dzeltējis, brūnējis

Raksturojums:

materiāla sākotnējās krāsas pārmaiņas dzeltējot vai brūnējot, bieži savienojumā ar trauslumu
(piezīme: skat. arī "trausls", "uguns bojājums")

Iespējamie cēloņi:

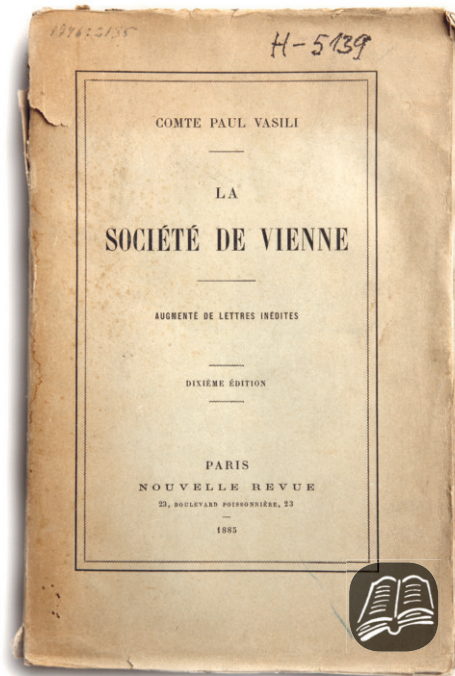
sastāvs, gaisa piesārņojums, gaisma, augsta temperatūra, glabāšana (piem., saskare ar skābi saturošiem materiāliem)

Ieteikumi:

nemainīga glabāšanas vide, aizsardzība pret gaismu, aizsargājošs iepakojums

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

pelējis

Raksturojums:

depozīts (slānis) uz materiāla virsmas (smilšveida vai šķiedrains), iespējama pigmentācija un/vai specifiska smaka un/vai materiāla sadalīšanās

Pakāpes:

- 1 – nedaudzi, nelieli pigmentēti plankumi uz virsmas vai virsmā;
- 2 – vairāku pigmentētu traipu un mīkstu laukumu klātbūtne;
- 3 – plaša krāsainu pigmentētu laukumu klātbūtne, kur materiāls ir daļēji zudis vai sadalījies, t.i., sapuvis (mīksts, savēlies); (piezīme: materiāla mikstināšanās vai savelšanās nav attiecināma uz vaska un lakas zīmogiem)

Iespējamie cēloņi:

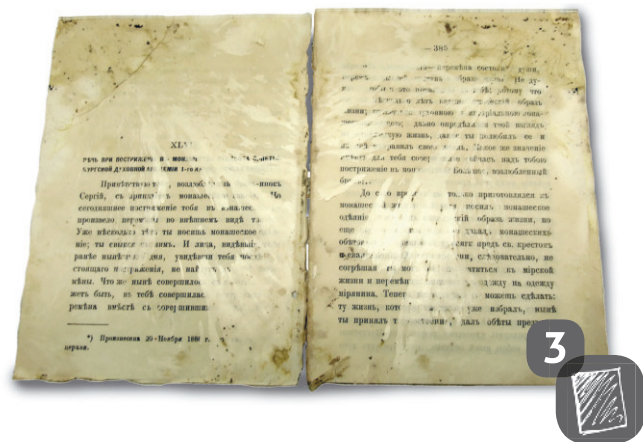
paaugstināts mitrums un temperatūra, mikroorganismi (pelējums, baktērijas)

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana (izmantot aizsargapriekojumu – cimdus un masku); atdalīt no pārējās kolekcijas, ievietojot aizsargājošā iepakojumā; speciālista konsultācija un apstrāde; glabāšanas apstākļu stabilizēšana

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

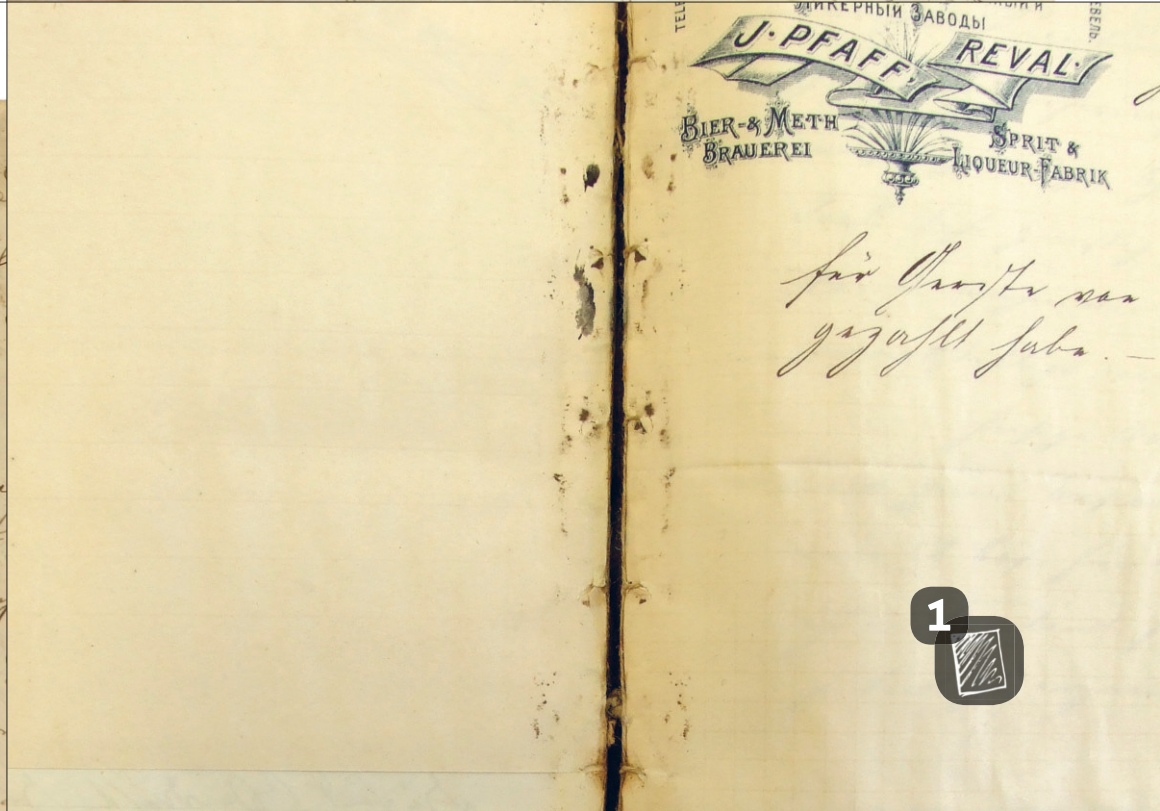
1

3

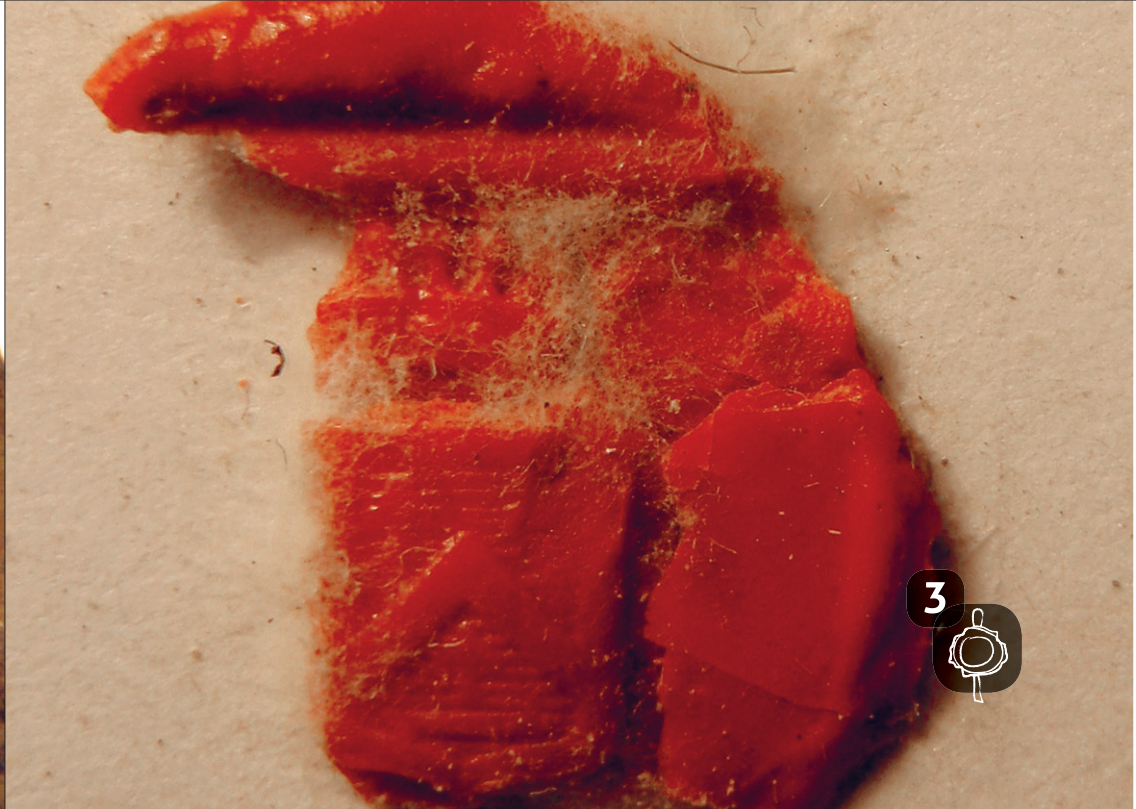

2

1

rūsa**Raksturojums:**

sarkanīgs, brūngans vai dzeltenīgs (atkarībā no metāla) depozīts (slānis, nogulsnes) vai traips uz materiāla (piezīme: bojājuma vietā var izraisīt materiāla zudumu)

Iespējamie cēloņi:

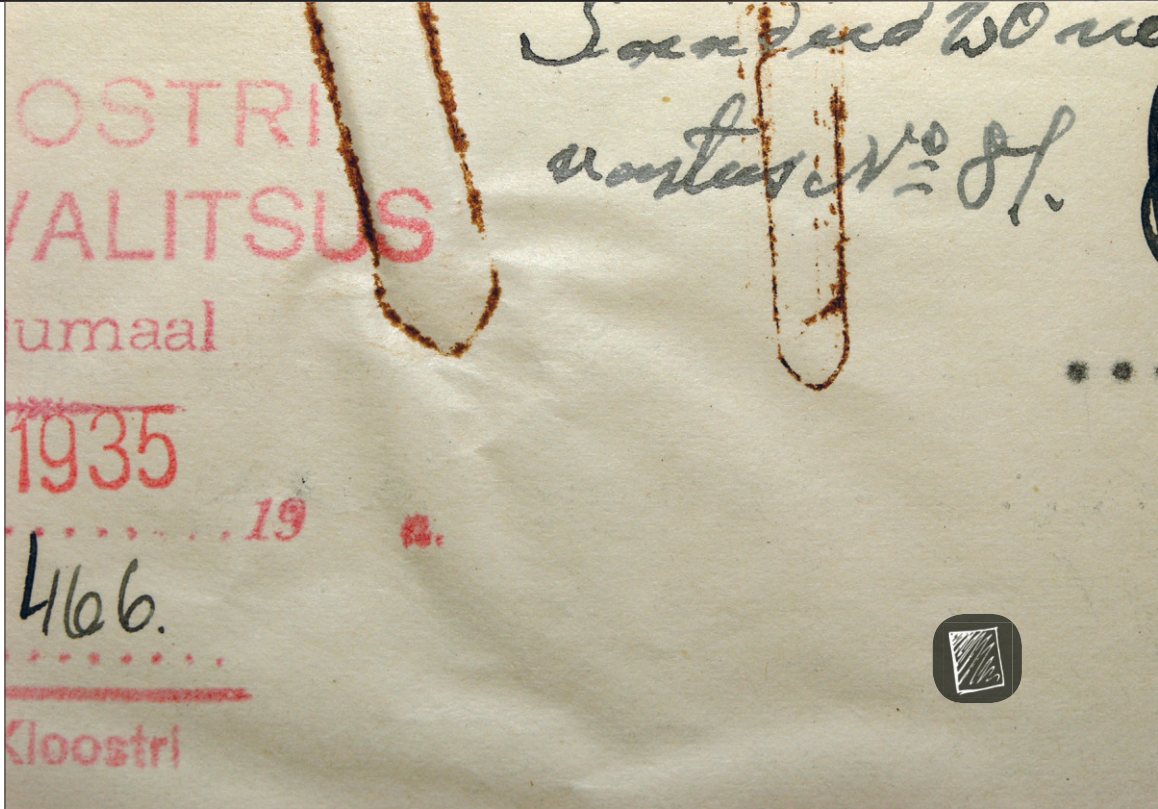
sastāvs (metāla daļu sadalīšanās process, piem., metāla stieples, saspraudes, skavas utt.), paaugstināts mitrums, gaisa piesārņojums, glabāšana

Ieteikumi:

nemainīga un kontrolēta glabāšanas vide; ja iespējams, atdalīt metāla daļas (skavas, saspraudes utt.) un mainīt glabāšanas veidu (piem., nomainīt metāla iepakojumu); plašu bojājumu gadījumā nepieciešama speciālista palīdzība

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

uguns bojājums, dedzis, pāroģļojies; skābes apdegums*

Raksturojums:

materiāls nomelnējis, ir birstošs un trausls (izņemot zīmogus); uguns bojājumiem ir sodrēji, dūmu un deguma smaka, kā arī zīmogiem raksturīgās kušanas pazīmes; skābes apdegumam (A) ir kodīga smaka

Pakāpes:

- 1 – objekts ir nedaudz nobrūnējis vai tam var būt nelieli brūngani plankumi;
- 2 – objekts ir kļuvis brūns vai melns un tam ir trauslas malas (nelieli fragmenti var būt zuduši), var būt nelieli izdeguši caurumi vai kušanas pēdas (zīmogiem);
- 3 – objektam ir plašas brūnas un melnas, sadegušas (pāroģļojušās) daļas, kas ir ļoti trauslas vai (daļēji) zudušas (t.i. sakusušas)

Iespējamie cēloņi:

dedzis – augsta temperatūra, uguns; skābes apdegums – sastāvs (ādas krāsvielas utt.), gaisa piesārņojums, paaugstināts mitrums un temperatūra

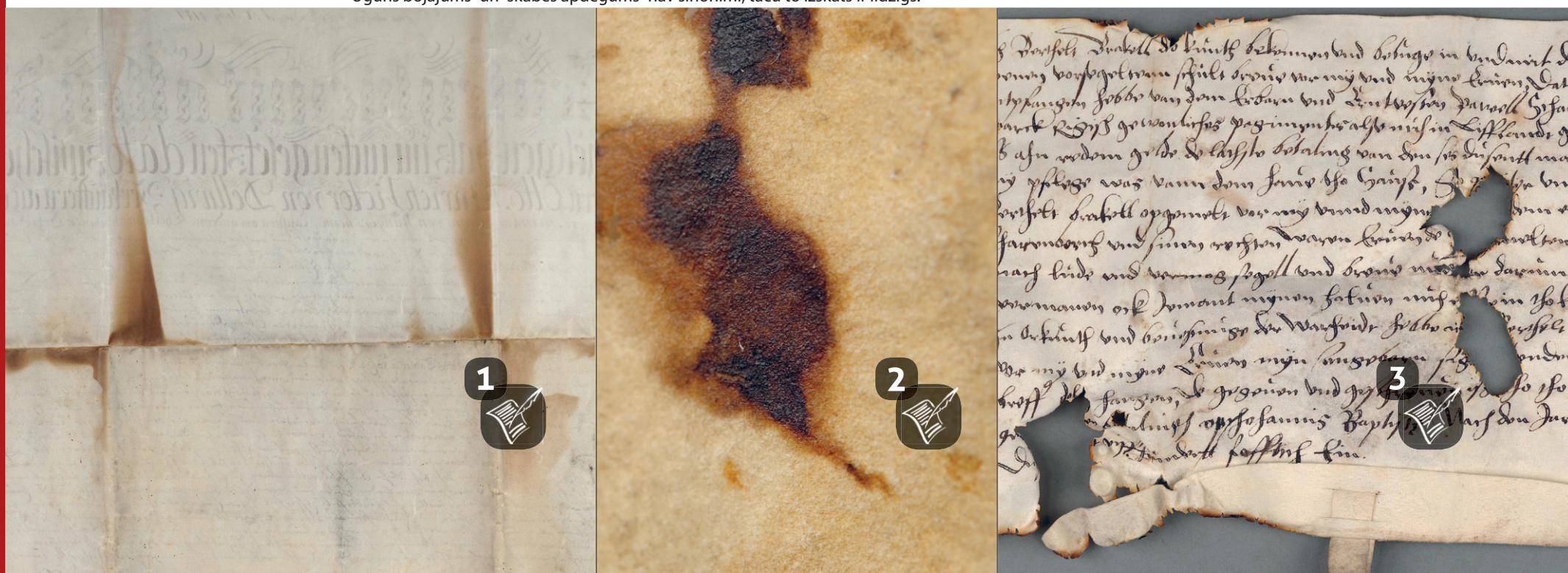
Ieteikumi:

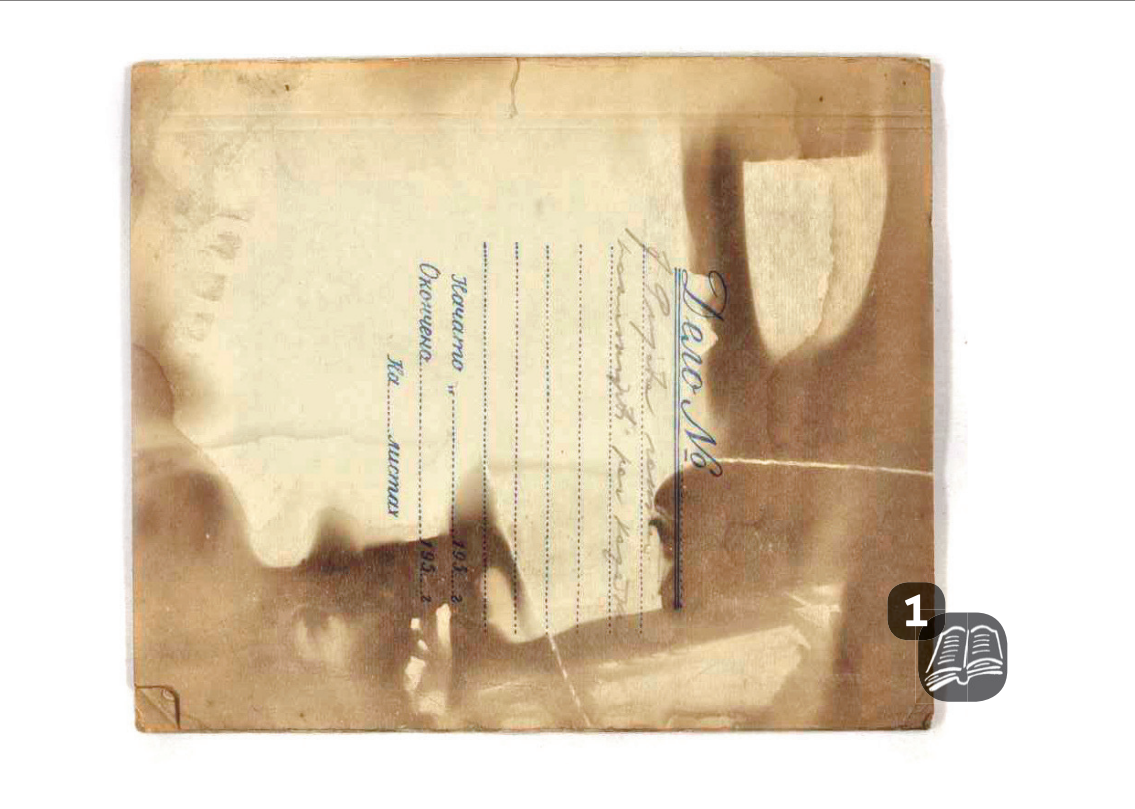
uzmanīga lietošana, aizsargājošs iepakojums, konservācija (2. un 3. pakāpes gadījumos)

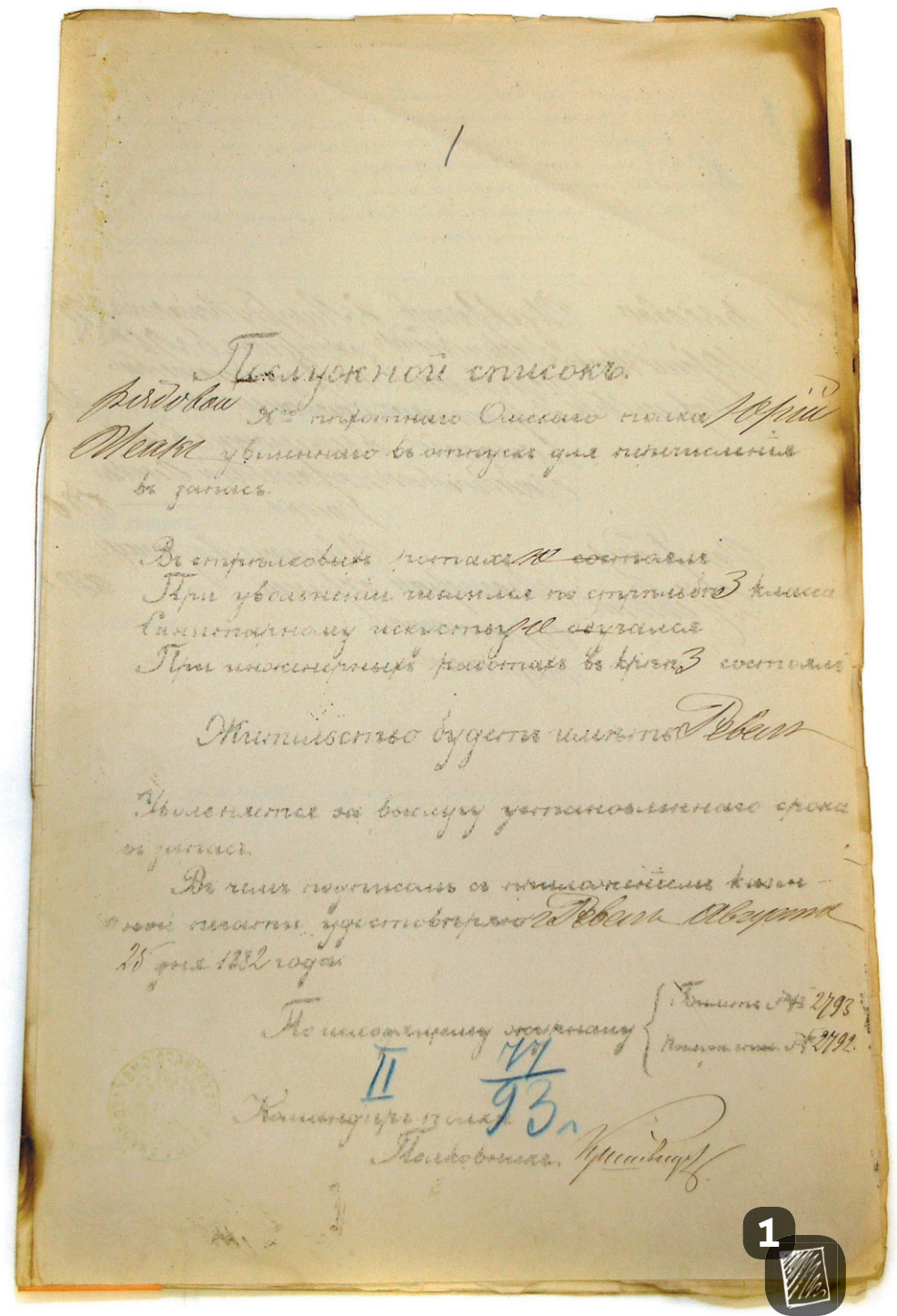
Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

* “Uguns bojājums” un “skābes apdegums” nav sinonīmi, taču to izskats ir līdzīgs.

tintes korozija, vara korozija

Raksturojums:

informācijas nesēja migrācija uz blakus esošu laukumu un/vai difūzija cauri nesējvidei; bojātās vietas kļūst īpaši trauslas, krāsas maiņa notiek no gaiši brūnas uz gandrīz melnu krāsu (tintes korozija) vai no gaiši zaļas uz melnu (vara korozija (A)) (piezīme: skat. "krāsas migrācija")

Pakāpes:

1 – oreola efekts ap attēlu vai tekstu un/vai informācijas nesēja iespiešanās nesējvidē;

2 – tāpat kā 1. pakāpes gadījumā, turklāt sīku plaisu rašanās uz teksta un/vai attēla;

3 – tāpat kā 2. pakāpes gadījumā, turklāt materiāla zudumi teksta un/vai attēla vietās

Iespējamie cēloņi:

sastāvs (gallu tinte, varu saturoši pigmenti); vides apstākļi: gaisma, paaugstināts mitrums un temperatūra, gaisa piesārņojums utt.

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, aizsargājošs iepakojums, speciālista palīdzība (2. un 3. pakāpes bojājumiem)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

Heinhold
Ernones Balan

2

1830.
Grazio Panni
Notaro
del Regolamento Notariale degli

1

regulirung
Mohn N° 4

3

3

A

Handwritten text in a Gothic script, heavily damaged and stained. The text is mostly illegible due to the condition of the manuscript.

Handwritten text in a Gothic script, heavily faded and stained. The text is mostly illegible due to the condition of the manuscript.

Handwritten text in a Gothic script, heavily faded and stained. The text is mostly illegible due to the condition of the manuscript.

atlocītās ādas kodinājums

Raksturojums:

pielīmētās priekšlapas (dažkārt arī sekojošās lapas) brūnē un kļūst trauslas vietās, kur saskaras ar iesējuma ādu

ļespējamie cēloņi:

sastāvs (piem., ādas miecēšanas un apretes komponenti)

Ieteikumi:

izmantot aizsargājošu starpliku

Objekti:

iesējumi

salocīts, locījuma līnija

Raksturojums:

materiāla lineāra deformācija (piezīme: atlocītu stūru gadījumā skat. "atlocīti stūri")

Iespējamie cēloņi:

locīšana, lietošana, glabāšana

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana (īpaši pergamentam un pauspapīram)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

saspiests

Raksturojums:

objekts/materiāls ir bijis sablīvēts/sagumzīts un saliekts zem spiediena

Iespējamie cēloņi:

lietošana, vandalisms, glabāšana

Ieteikumi:

uzlabot glabāšanas pozīciju, speciālista palīdzība (t.i. pirms stipri bojātā objekta lietošanas)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

sarullējies

Raksturojums:

objekts/materiāls ir apliecies ap vienu no tā asīm

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, mitruma svārstības

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana; aizsargājošs apvalks; ja iespējams, mainīt glabāšanas pozīciju (speciālista konsultācija)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

iespiedums, iedobums, grope

Raksturojums:

ieliekums materiāla virsmā telpiskas zīmes vai raksta formā (nav oriģinālās izcelsmes)

Iespējamie cēloņi:

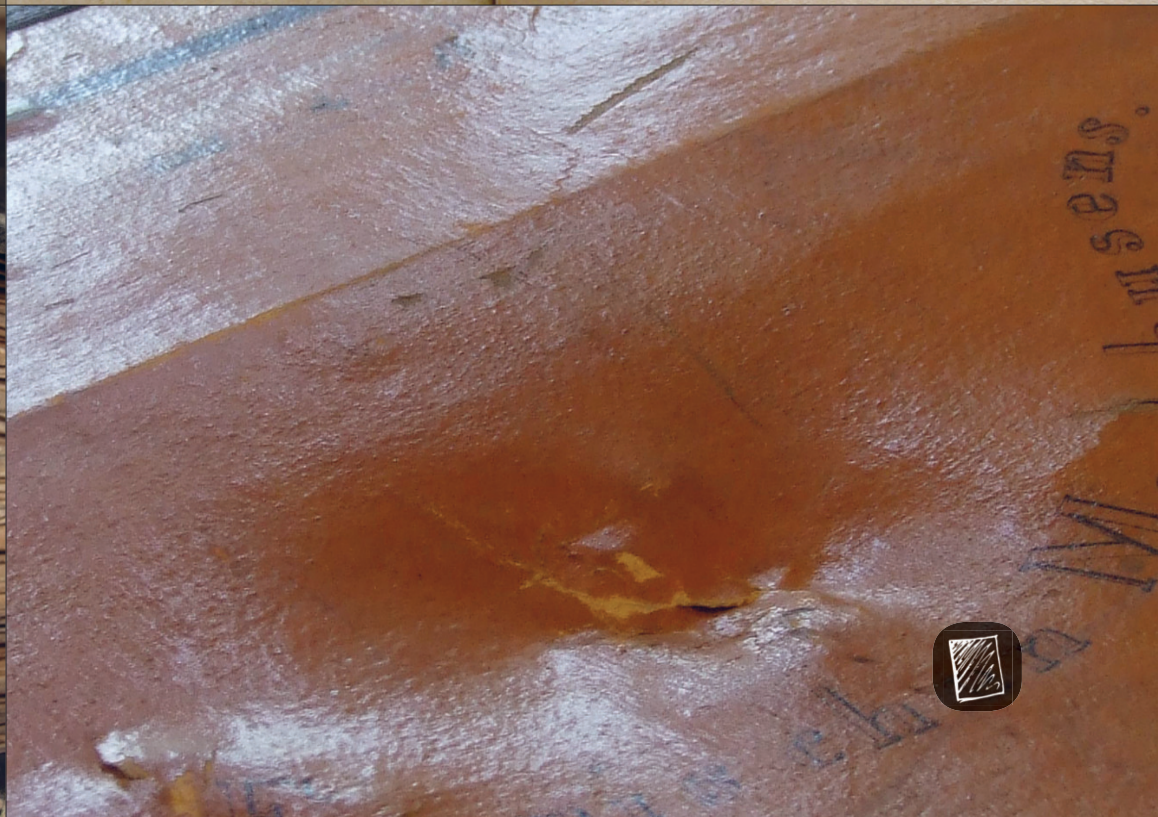
glabāšana (saskare ar citiem objektiem, bieži spiediena rezultātā), lietošana, paaugstināts mitrums, augsta temperatūra (īpaši vaska zīmogiem)

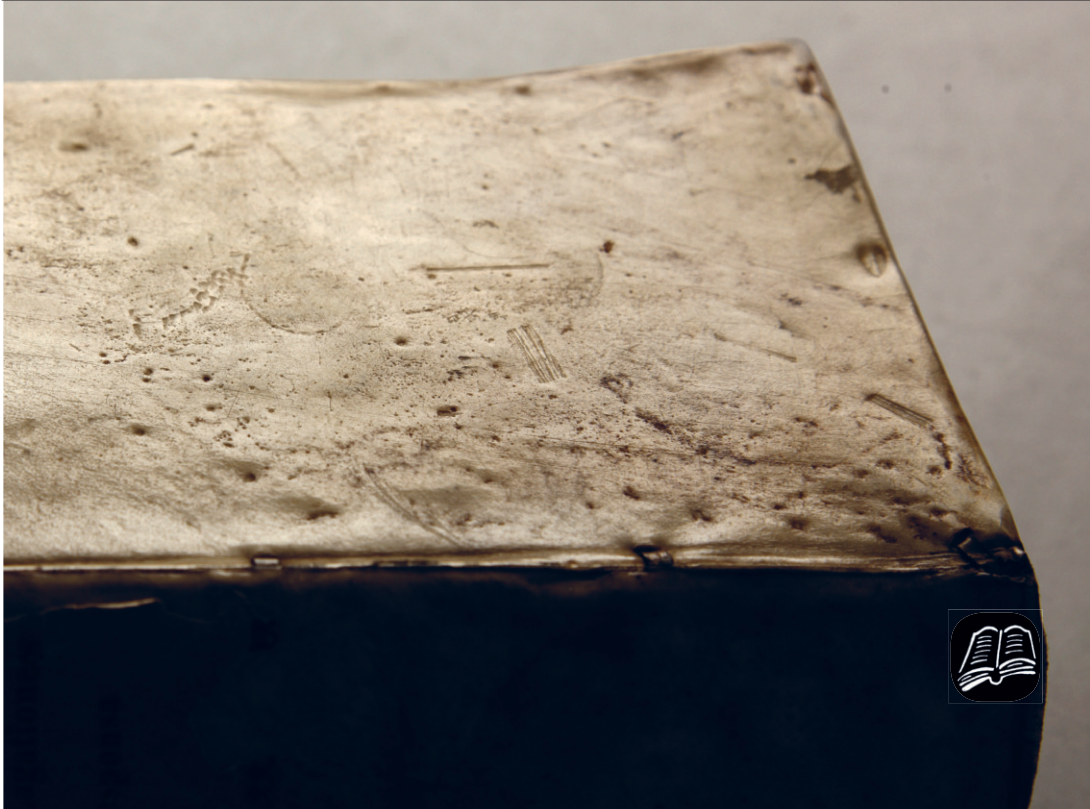
Ieteikumi:

mainīt glabāšanas veidu, novērst citu objektu spiedienu

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

atlocīti stūri

Raksturojums:

nolocīti vai nolietoti lapu vai iesējuma vāku stūri

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, ja iesējuma vāks ir bojāts

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

De Nederlandsche
Boekverdi

valīgs**Raksturojums:**

objekta oriģinālās konstrukcijas (piem., iesējuma šuvuma) stiprības vai sasaistes daļējs zudums bez pilnīgas fragmentācijas

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, uzlabot glabāšanas pozīciju (t.i., iesējumu gadījumā glabāt horizontāli nevis vertikāli)

Objekti:

iesējumi/zīmogi

2
 Wachenurm
 Wachenurm
 - 4 25
 tui - 4 13
 - 4 16
 - 4 8
 tol 4 6
 ver: lat 8
 Wachenurm
 4 26
 4 36
 4 75
 Wachenurm
 4 36
 4 86

Schu
 1728
 Schu
 8 1/2 ta
 Lung
 ein Mantel
 einen Li
 10 1/4 mi
 5 Pon
 1728
 Schu
 1 ta Stok
 1/2 ta
 1 ete Ly.
 1 ete Ly.
 1731: 1 put
 1733: 2 ta

iesējuma muguras deformācija

Raksturojums:

destruktīvas iesējuma muguras formas izmaiņas

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, sastāvs (piem., vāka materiāla saraušanās), konstrukcija

Ieteikumi:

uzlabot glabāšanas pozīciju (glabāt horizontāli nevis vertikāli), aizsargājošs iepakojums

Objekti:

iesējumi

saraušanās

Raksturojums:

objekta vai materiāla (tā daļas) lineāro izmēru vai tilpuma samazināšanās

Iespējamie cēloņi:

augsta temperatūra, saskare ar svešas izcelsmes vielu (šķidrumu), mitruma svārstības

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

Robert Comma
Dist. aufgeben
Hosar von
Ludwig
Ludwig

geborener Philologe

Keval
D. 29 Mai
1864

Stamm der St. Petersburger Meer-
Curacy Compagnie "Nadestka".

[illegible]

samešanās, savērpšanās

Raksturojums:

koka, kartona, kādas cietas konstrukcijas vai materiāla plaknes novirze (skat. "iesējuma muguras deformācija")

Iespējamie cēloņi:

temperatūras un mitruma svārstības, glabāšana, izžūšana pēc saskares ar svešas izcelsmes vielu (šķidrumu)

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, uzlabot glabāšanas pozīciju (t.i., horizontāli nevis vertikāli), nemainīgi vides apstākļi

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

viļņains, krokošanās, izliekšanās

Raksturojums:

materiāla viļņveidīga vai krokveidīga deformācija (piezīme: izliekšanās gadījumā veidojas viens vilnis)

Iespējamie cēloņi:

temperatūras un mitruma svārstības, glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs iepakojums, uzlabot glabāšanas metodi, nemainīgi vides apstākļi

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

burzījums

Raksturojums:

neliels, viegls līniju vai locījumu raksts materiālā

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

abrazīvais nodilums

Raksturojums:

materiāla virsmas (virskārtas) noberzums vai zudums

Iespējamie cēloņi:

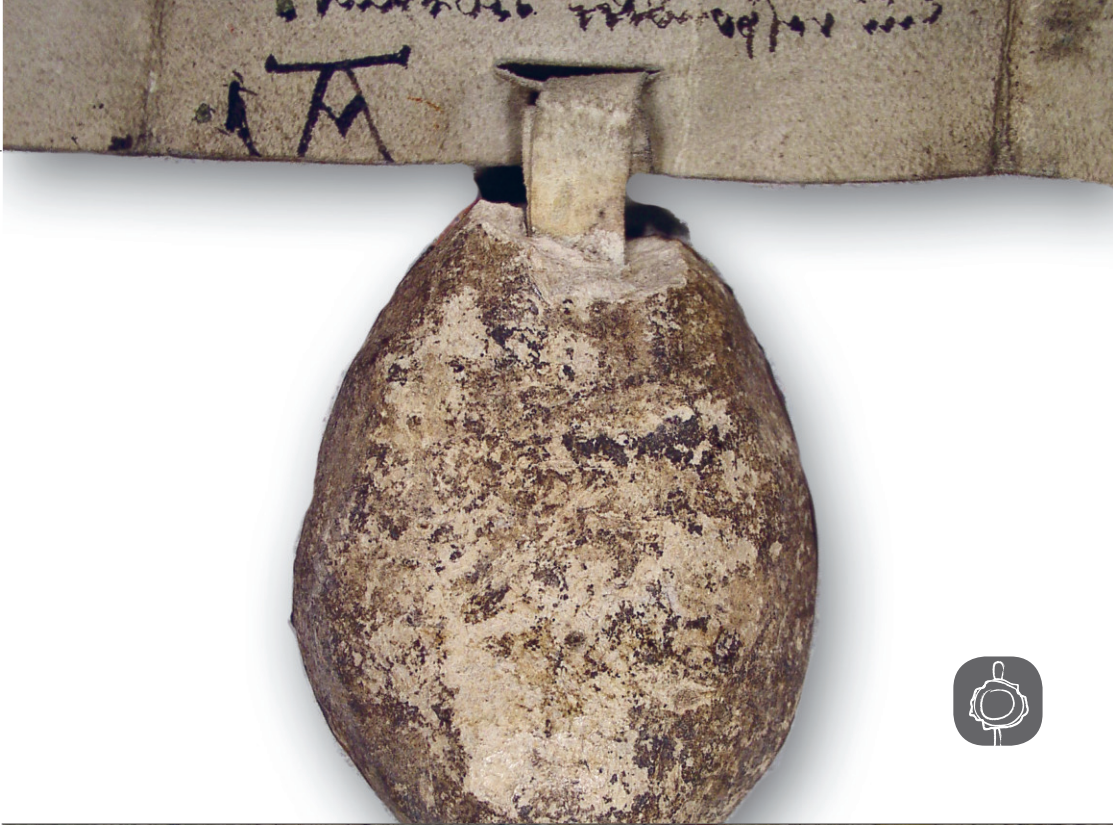
lietošana (piem., mehāniskā berze, atkārtots vai pārmērīgs kontakts ar citu materiālu), glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, nodrošinājuma kopijas izveide (ļoti noberzta informācijas nesēja gadījumā)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

apgriezts, nogriezts

Raksturojums:

objekta daļas vai daļu nogriešana, tādējādi mainot izmērus un, iespējams, arī informācijas saturu

Iespējamie cēloņi:

apstrāde (piem., dokumentu sagatavošana kopēšanai vai pārsiešanai), vandalisms

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

nograuzumi

Raksturojums:

materiāla virsmas zudums (t.i. virsma ir daļēji kaitēkļu noēsta)

Iespējamie cēloņi:

kaitēkļi

Ieteikumi:

regulāra glabātavas telpu apkope (monitorings), kaitēkļu kontrole

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

zudusī daļa

Raksturojums:

jebkādas objekta daļas trūkums/neesamība

Iespējamie cēloņi:

glabāšana, lietošana, vandalisms, uguns, pelējums, kaitēkļi, sastāvs, konstrukcija

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks (pelējuma vai uguns bojājumu gadījumā utt.)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

[illegible]

caurums, izdūrum

Raksturojums:

atvērums/pārrāvums materiālā ar (vai retāk bez) materiāla zudumiem

Iespējamie cēloņi:

kaitēkļi, lietošana, uguns, vandalisms, pelējums, sastāvs

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, kaitēkļu kontrole

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

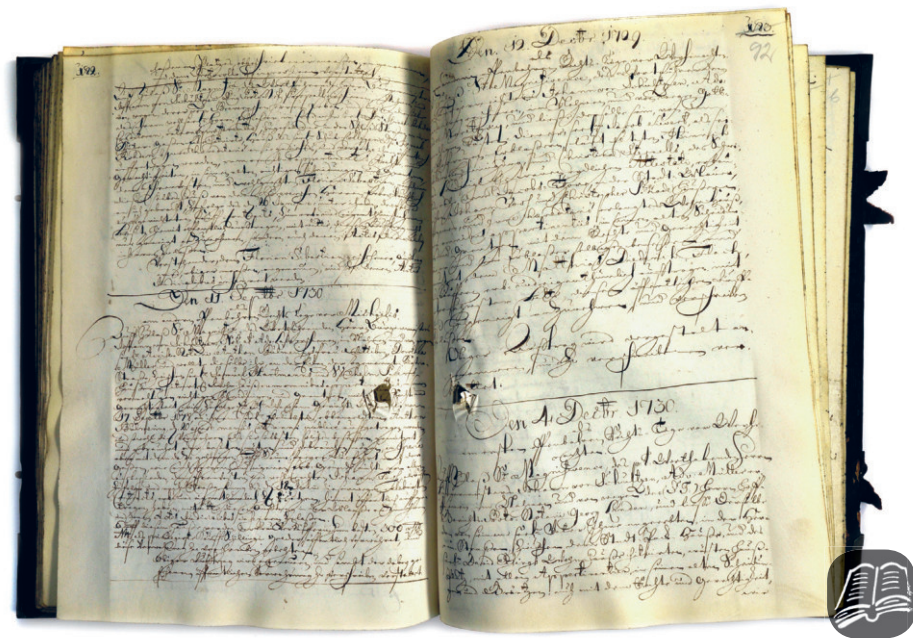
Finnland

Kaart
Öf VII Kangro
koka maadest.

Nimetud koht on Kasari moisama
Läne maakonnias ja Kirrera...
Valmistatud aastal 1888,

...deringi...
...indor, alß...
Exceptionen...
...aufgeleert, oder...
...angewiesen...
...auf...
...fand...
...den...
...auf...
...auf...
...auf...

skrāpējums

Raksturojums:

sekla rieva vai iegriezums materiāla virsmā

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, vandalisms

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

Hozen
A. Rozental
Grāmatvede-da

I Jalaväärigemendi
Allohvitseridekogule

salūzis, atdalījies

Raksturojums:

objekta sadalīšanās fragmentos, kas ir pilnīgi atdalīti viens no otra

Pakāpes:

1 – sadalījies divos fragmentos;

2 – sadalījies dažos fragmentos;

3 – sadalījies daudzos fragmentos (augsts materiāla zuduma risks)

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, vandalisms

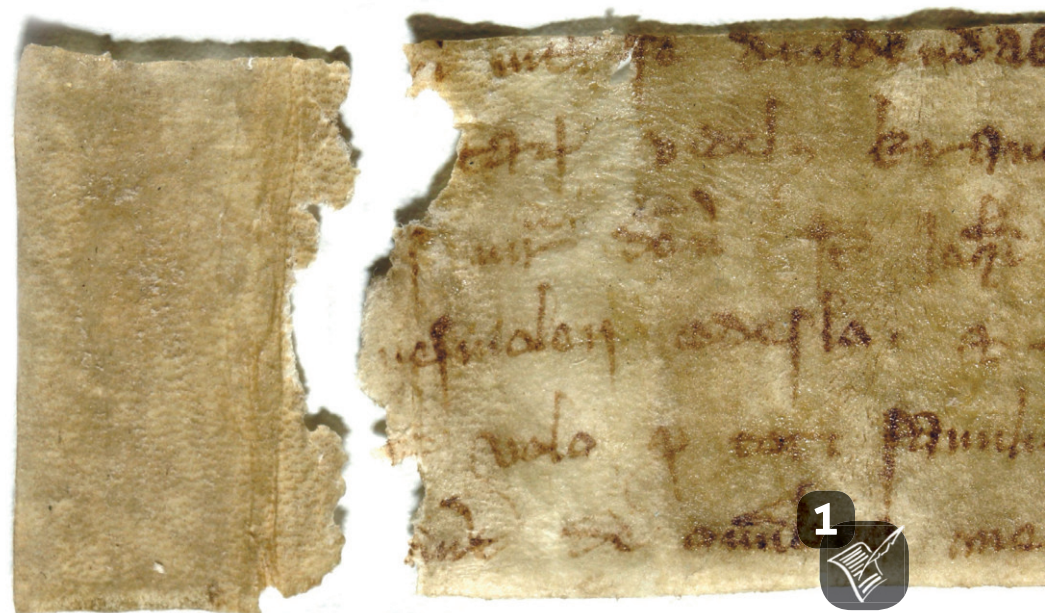
Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, konservācija (2. un 3. pakāpes gadījumā)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

TRAITE

DE COMMERCE ET DE NAVIGATION

entre

LA LETTONIE ET LE DANEMARK.

-88-o-o-o-o-o-88-

Le Président de la République de Lettonie et Sa Majesté le Roi de Danemark
 Le Président de la République de Lettonie et Sa Majesté le Roi de Danemark
 favoriser le développement des relations commerciales et
 et l'Islande, désirant
 Etats, ont résolu de conclure à cet effet un Traité de
 maritimes entre les deux
 ont nommé pour leurs Plénipotentiaires, savoir:
 Commerce et de Navigation et
 Le Président de la République de Lettonie:
 Monsieur Louis Seja, Ministre des Affaires Etrangères,
 Monsieur Louis Seja, Ministre des Affaires Etrangères,
 Sa Majesté le Roi de Danemark et d'Islande:
 Monsieur J. Clomp Son Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire
 Monsieur J. Clomp Son Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire
 en Mission spéciale
 lesquels, après s'être communiqué leurs pleins
 et due forme, sont convenus des articles suivants.

ARTICLE I.

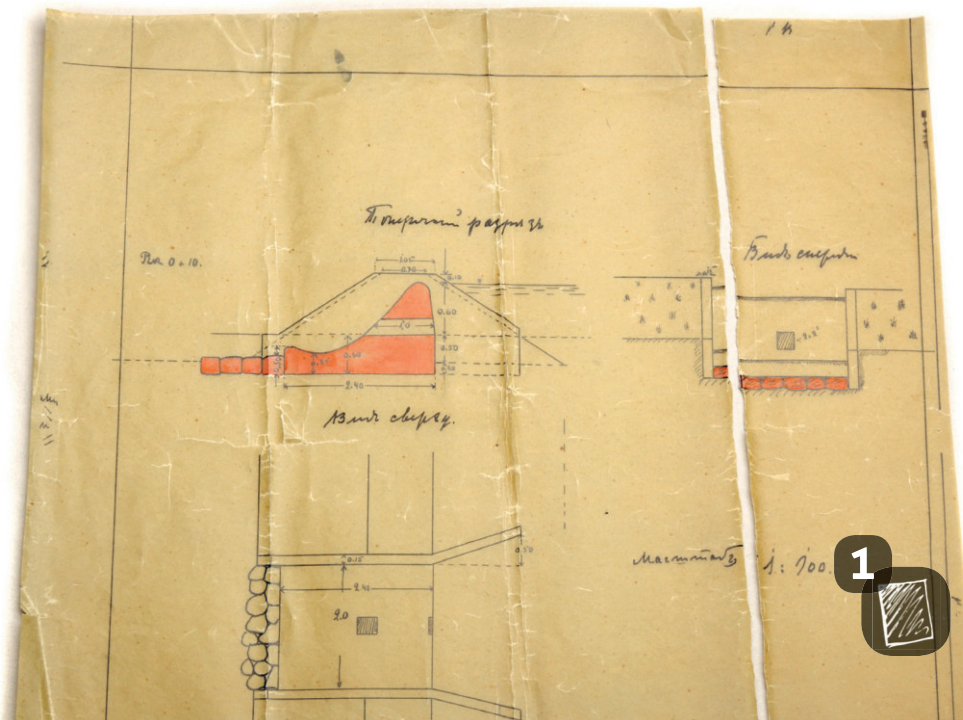
Les ressortissants de chacune des Hautes Parties Contractantes pourront ré-
 iproquement, en se conformant aux lois du pays, entrer, voyager ou séjourner en
 toute liberté dans le territoire de l'autre.

ARTICLE II.

Les ressortissants de chacune des Hautes Parties Contractantes seront, en se
 conformant aux lois du pays, pour les études et investigation, pour tout ce qui concerne le voyage et la résidence,
 les études et investigation, pour tout ce qui concerne le voyage et la résidence,
 de leurs entreprises industrielles, l'exercice de leurs métiers et professions, l'exécution
 de tous articles de commerce licite, placés, à tous égards, sur le même pied
 que les ressortissants de la nation la plus favorisée.

ARTICLE III.

Les ressortissants de chacune des Hautes Parties Contractantes pourront, en se
 conformant aux lois du pays, sur le même pied que les ressortissants de la nation la plus favorisée, acquérir et posséder des biens mobiliers et immobiliers,
 pour tout ce qui concerne la transmission des biens mobiliers et immobiliers
 succession testamentaire ou autre et le droit de disposer de quelque manière

slāņošanās

Raksturojums:

virsmai paralēlu materiāla slāņu daļēja vai pilnīga atdalīšanās

Iespējamie cēloņi:

sastāvs, augsta temperatūra, paaugstināts mitrums, saskare ar svešas izcelsmes vielu (šķidrumu), lietošana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, nemainīgi vides apstākļi

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

savēlies

Raksturojums:

papīrs ir savēlies, mīksts un līdzinās filcam, vērojama šķiedru atdalīšanās un spurošanās

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, paaugstināts mitrums, pelējums

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, uzmanīga lietošana

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

Handwritten text in cursive script, likely a signature or name, possibly reading "Mick" followed by "Bosch" and "Co". The text is written on aged, stained, and torn paper. A small, light-colored object, possibly a piece of wood or bone, lies on the paper near the signature.

izīris

Raksturojums:

nodilis audums ar pavedienu atdalīšanos tā malās (piezīme: parasti raksturīgs auduma iesējumiem, pausaudumam, uz auduma dublētiem dokumentiem utt.)

Iespējamie cēloņi:

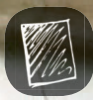
glabāšana, lietošana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

Ес. I N. 1
N. 100 Keskartiiv
N. 1
979

26

atlīmējies

Raksturojums:

ar saistvielu pārklātas virsmas laukums, kas nav pilnīgi pielipis otrai virsmai

Iespējamie cēloņi:

mitruma svārstības, lietošana

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

nelīdzenas malas**Raksturojums:**

raupjas, nelīdzenas un/vai nodilušas lapu vai vāku malas (piezīme: lupatmasas papīra robainās malas nav uzskatāmas par bojājumu)

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, paaugstināts mitrums, pelējums

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks, speciālista konsultācija

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi

plaisa, ieplaisājis

Raksturojums:

šaurš atvērums, parasti cietā materiālā bez pilnīgas objekta sadalīšanās

Iespējamie cēloņi:

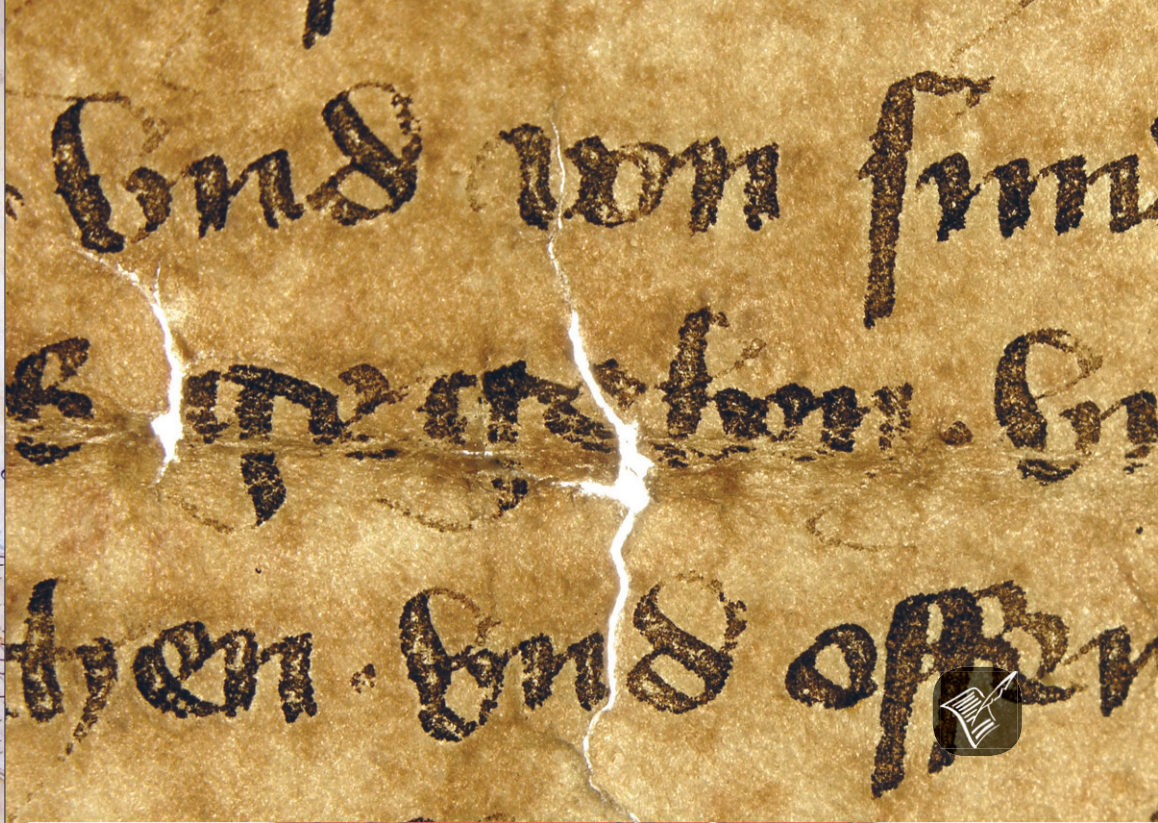
mitruma svārstības, sastāvs (t.i., korozīva tinte; vairākas plaisas materiālā, kas vērstas vienā virzienā un rodas no materiāla sairuma), lietošana, glabāšana, pelējums

Ieteikumi:

nemainīgi vides apstākļi, konservācija

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti/zīmogi

plīsums

Raksturojums:

šķērsveida sadalīšanās elastīgā materiālā (parasti sākas no tā malas), veidojot nelīdzenas malas, bez redzamiem materiāla zudumiem

Iespējamie cēloņi:

lietošana, glabāšana, vandalisms

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, aizsargājošs apvalks, konservācija (ja bojājums ir izteikts un var radīt materiāla zudumu)

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

begrenzt

er und geringlich besitzen, solches für manniiglich begündert, gebrauchen und genießen
 vor, von der Osneleis Erben vorjesiedenen Heinrichs Wirt vorcapitulum und wirtin Dorosca fast
 gebührenden Schratsgeldes zu befriedigen, Oder als deren tode, Isremis Brüder Helmat fast
 und er seinen Erbligen, oder durch seine Ervater und voretern mit Kauf und Schrats
 und freu seit, wie solches seine voretern vor etlichen hundert Jahren, von Königen, Königen
 geschunden darduzum befreyet und gabelt worden sind, alles einfürst er seine Erben und na
 und haben sollen und müssen. Wornach sich alle unsere Voretern und dardaltore denßells ad
 Erbes in den Sieroch setzen und sand haben sollen.
 Voe greifigen lassen Begeben auf unsern Königlichen Schloss Stockholmen Silf
 diesen in Ersten und solnischen in Siedenden.

ādas trupe, sarkanā puve

Raksturojums:

atslābusi, filcveidīga ādas virskārta, kas lobās un put (veido sarkanīgu vai brūnu pulveri); bieži raksturīga kodīga smaka

Pakāpes:

1 – mikroplaisas un šķelšanās uz iesējuma muguras un savienojumos;

2 – virsma plaisā un no tās lobās plēksnes, sašķeltās malas put;

3 – ādas virsējais slānis ir (gandrīz) izzudis, atlikusi virskārta līdzinās zamšādei, kas put

Iespējamie cēloņi:

sastāvs (miecvielas), gaisa piesārņojums, gaismas

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana (NB! regulāras izmantošanas gadījumā jālieto cimdi un aizsargmaska), aizsargājošs apvalks, ierobežota izmantošana, kontrolēti vides apstākļi (īpaši pret gaisa piesārņojumu), speciālista konsultācija

Objekti:

iesējumi

1

3

putēšana, pārslošanās

Raksturojums:

materiāla virsmas slānis, kas atdalās pūderveidā vai pārslās (piezīme 1: skat. "sarkanā puve" ādas gadījumā; piezīme 2: putēšana var būt raksturīga ar laku pārklātam papīram (A))

Iespējamie cēloņi:

temperatūras un mitruma svārstības, sastāvs, pelējums, gaiss

Ieteikumi:

uzmanīga lietošana, aizsargājošs apvalks, nemainīgi vides apstākļi, speciālista konsultācija

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

atrāvums, lobīšanās

Raksturojums:

materiāla virskārtas atdalīšanās (lokāla) plēkšņu veidā (t.i., lobīšanās) vai tās zudums (t.i., atrāvums)

Iespējamie cēloņi:

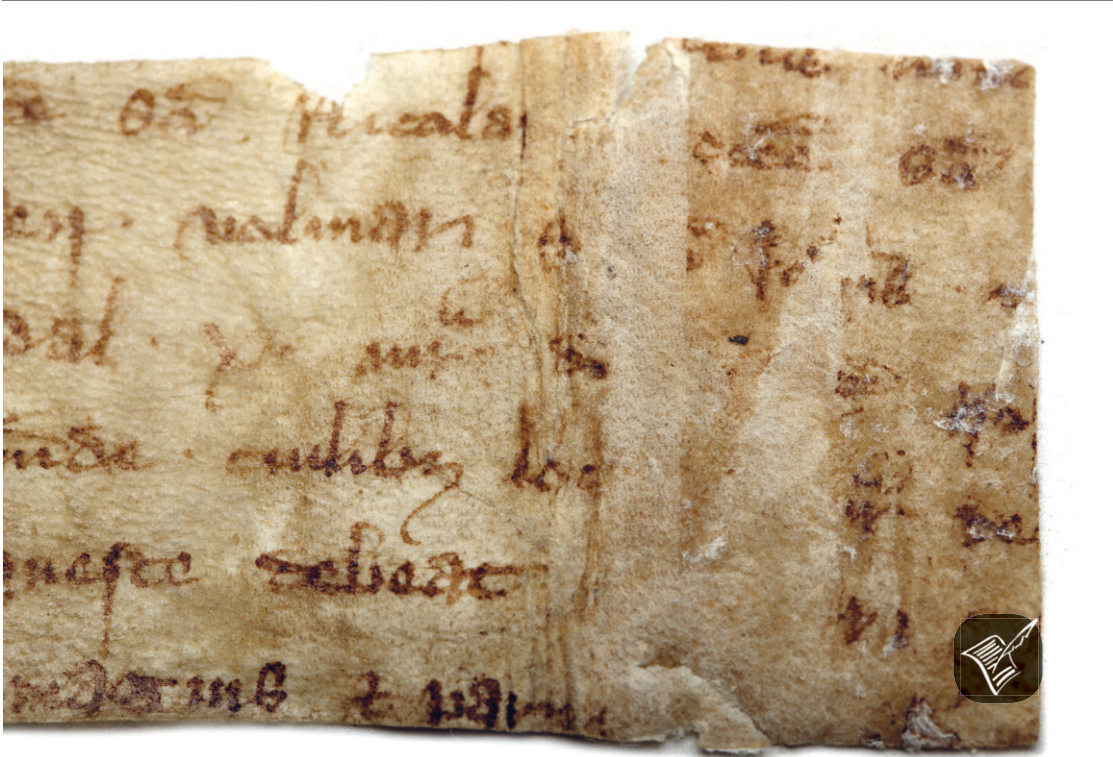
lietošana (piem., virskārtas noraušana, atdalot līmlentu), glabāšana

Ieteikumi:

aizsargājošs apvalks

Objekti:

papīra dokumenti/iesējumi/pergamenti

Izmantotā literatūra

1. *AbeBooks Glossary*. – <http://www.abebooks.com/docs/HelpCentral/Glossary/> (12.11.12).
2. *An Introduction to Seals*. Public Record Office. Introduction to Archival materials (1996). – <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.nationalarchives.gov.uk/preservation/advice/pdf/seals.pdf> (12.11.12).
3. *Archives Damage Atlas: A tool for assessing damage*. Compiled by P. van der Most, P. Defize, H. Havermans. Ed. by E. van der Doe. The Hague: Metamorfoze, 2010. – http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/nieuws/archives_damage_atlas.pdf (12.11.12).
4. *Arhiivimaterjalide eksponeerimise juhised*. Koostanud Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) parasvöötme säilituskomitee (CPT 2002–2006). – <http://www.ra.ee/public/Juhised/eksponeerimine.pdf> (12.11.12).
5. Banik, G.; Brückle, I. *Paper and Water: A Guide for Conservators*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2011.
6. *Book Collectors' Glossary: For Beginners & Others*. Presented by Tappin Book Mine. – <http://www.tappinbookmine.com/glosdefn.htm> (12.11.12).
7. Camuffo, D.; Fassina, V.; Havermans, J. (Eds). *Basic Environmental Mechanisms Affecting Cultural Heritage: Understanding deterioration mechanisms for conservation purposes*. COST Action D 42: Chemical Interactions between Cultural Artefacts and Indoor Environment (EnviArt). Firenze: Nardini Editore, 2010, 176 pp.
8. *Condition Reporting – Paintings. Part III: Glossary of Terms* by Canadian Conservation Institute. CCI Notes 10/11. – <http://www.cci-icc.gc.ca/publications/notes/10-11-eng.aspx> (12.11.12).
9. *Condition reporting fact sheet* developed and published by Museums & Galleries NSW (M&G NSW) Australia. – <http://mgns.org.au/uploaded/resources/Fact%20Sheets/Exhibitions/FS%20-%20Condition%20Reporting.pdf> (12.11.12).
10. *Conservation Needs Assessment Manual: Terms and Definitions* by University of Colorado Boulder, Preservation Department. – <http://ucblibraries.colorado.edu/preservation/Manual/terms.htm> (12.11.12).
11. *Damage Atlas for Photographic materials: Analogue objects*. Compiled by K. Van Camp. – <http://ceroart.revues.org/1770> (12.11.12).
12. *Damaged books*. British Library, Preservation Advisory Centre, 2010. – <http://www.bl.uk/blpac/pdf/damaged.pdf> (12.11.12).
13. EN 15898:2011 *Conservation of cultural property – Main general terms and definitions*.
14. EN 15946:2011 *Conservation of cultural property – Packing principles for transport*.
15. EN 16095:2012 *Conservation of cultural property – Condition recording for movable cultural heritage*.

16. *Glossary of Basic Archival and Library Conservation Terms: English with Equivalents in Spanish, German, Italian, French and Russian.* Ed. by C. Crespo Nogueira. Compiled by the Committee on Conservation and Restoration, International Council on Archives. München, New York, London, Paris: K. G. Saur, 1988, 151 pp.
17. *Glossary of Book Terms* by Alibris. – <http://www.alibris.com/glossary/glossary-books#plate> (12.11.12).
18. *Glossary of Graphic Arts Terms* by Unicorn Graphics. – <http://www.unicorngraphics.com/glossary/a.asp> (12.11.12).
19. *Glossary of Technical Terms* by Colourscan. – <http://www.colourscan.com.sg/glossary.html> (12.11.12).
20. *Guidelines on Exhibiting Archival Materials.* Compiled by the ICA Committee on Preservation of Archives in Temperate Climates (CPTC 2002–2006), ed. by Y. de Lusenet, S. Lunn, A. Michaś. – <http://www.ica.org/11902/toolkits-guides-manuals-and-guidelines/guidelines-on-exhibiting-archival-materials.html> (12.11.12).
21. Haines, B. M. *Parchment: The Physical and Chemical Characteristics of Parchment and the Materials Used in Its Conservation.* Northampton: The Leather Conservation Centre, 1999, 33 pp.
22. Heim, S.; Karlsson, L. W.; Nyquist, B.; Petersen, M. L. *Wax Seals: A Nordic Project.* Copenhagen: Danish State Archives, 2002, 62 pp.
23. Horie, C. V.; Tzanne, A. (Eds). *The Conservation Dictionary.* Athens: P. K. Net International, 2001.
24. *Improved Damage Assessment of Parchment: Seminar and Workshop 23–26 August 2005 Copenhagen.* Copenhagen: School of Conservation, 2005, 56 pp.
25. ISO 5127:2001 *Information and documentation – Vocabulary.* / EVS-ISO 5127:2004 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Sõnastik.* / LVS ISO 5127:2005 *Informācija un dokumentācija. Vārdnīca.*
26. ISO 9706:1994 *Information and documentation – Paper for documents – Requirements for permanence.* / EVS-EN ISO 9706:2001. *Informatsioon ja dokumentatsioon. Dokumendipaber. Nõuded pikaajaliseks säilitamiseks.* / LVS ISO 9706:1994 *Informācija un dokumentācija. Dokumentu papīrs. Ilgizturības prasības.*
27. ISO 11108:1996 *Information and documentation – Archival paper – Requirements for permanence and durability.* / LVS ISO 11108:2003 *Informācija un dokumentācija. Arhīvu papīrs. Ilgmūžības un ilgizturības prasības.*
28. ISO 11799:2003 *Information and documentation – Document storage requirements for archive and library materials.* / EVS-ISO 11799:2005 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Arhiivi- ja raamatukogumaterjalide hoiunõuded.* / LVS ISO 11799:2006 *Informācija un dokumentācija. Dokumentu glabāšanas prasības arhīvu un bibliotēku materiāliem.*
29. ISO 16245:2009 *Information and documentation – Boxes, file covers and other enclosures, made from cellulosic materials, for storage of paper and parchment documents.* / EVS-ISO 16245:2011 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Tselluloosist valmistatud karbid, mapid ja muud ümbrised,*

- paberist ja pärgamendist dokumentide säilitamiseks. / LVS ISO 16245:2011 Informācija un dokumentācija. Celulozi saturošu materiālu kastes, vāki un citi ilgstoši glabājami materiāli papīra un pergamenta dokumentu uzglabāšanai.*
30. Kecskeméti, I. *Condition survey of paper collections: methodology and first results.* Conservation in Archives, 18th September 2009, Helsinki. – <http://www.arkisto.fi/uploads/Ajankohtaista/Kansallisarkisto/Konservointikonferenssi/CONDITION%20SURVEYATNATIONAL%20ARCHIVESOFINLAND.pdf> (12.11.12).
 31. Keedus, E. *Pärgamendi kollektsooni konserveerimine ja säilitamine ajalooarhiivis. Magistritöö kultuuriväärtuste säilitamise erialal.* Tartu: Tartu Ülikool, 2006. – http://tera.chem.ut.ee/~ivo/Conservation/Eve_Keedus.pdf (12.11.12).
 32. Konsa, K. *Eestikeelsete trükiste seisundi uuring.* Tallinna Pedagoogikaülikool. Sotsiaalteaduste dissertatsioonid, 4. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, 2003, 121 pp.
 33. Konsa, K. *Artefaktide säilitamine.* Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2007, 286 pp.
 34. Konsa, K.; Siiner, M. *The Physical Condition of Books in Estonian Libraries – Project THULE.* The Conservator as an Investigator: Postprints of the Baltic-Nordic Conference on Conserved and Restored Works of Art, 6–9 October 1999, Tallinn, Estonia. Ed. by R. Hordal, T. Ruuben. Tallinn: Ennistuskoda "Kanut", 2000, pp 173–178.
 35. Larsen, R. *Microanalysis of Parchment.* London: Archetype Publications, 2002, 180 pp.
 36. Lehtaru, J. *Tindikorroosiooni seisundiuuring Ajalooarhiivis.* – http://rahvusrhiiv.ra.ee/public/Sailitamine/tindikorroosiooni_uuringu_aruanne.pdf (12.11.12).
 37. Lehtaru, J. *Ajalooarhiivis kasutatud tindikorroosiooni seisundiuuringu meetodika.* – http://rahvusrhiiv.ra.ee/public/Sailitamine/tindikorroosiooni_uuringu_meetodika.pdf (12.11.12).
 38. Lehtaru, J. *Condition survey and conservation of iron gall ink documents in the Estonian Historical Archives (EHA).* Conservation in Archives, 18th September 2009, Helsinki. – <http://www.arkisto.fi/uploads/Ajankohtaista/Kansallisarkisto/Konservointikonferenssi/05J.LehtaruHelsinkiConference2009.pdf> (12.11.12).
 39. *Paper and Printing Glossary* by UPM. – <http://thegriffin.upm-kymmene.com/glossary/eng.php> (12.11.12).
 40. *Paper Conservation Catalog. Chapter 5: Written Documentation, 5.6 Glossary of Terms* by the Book and Paper Group of the American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (AIC), wiki edition. – http://www.conservation-wiki.com/index.php?title=BP_Chapter_5_-_Written_Documentation#5.6_Glossary_of_Terms (12.11.12).
 41. *Paper Glossary & Dictionary* by Paper Machinery. – http://www.paper-machinery.com/dictionary/show_words.asp (12.11.12).
 42. PD 5454:2012 Guide for the storage and exhibition of archival materials.

43. Pearce-Moses, R. *A Glossary of Archival and Records Terminology*. Society of American Archivists (SAA). – <http://www.archivists.org/glossary/> (12.11.12).
44. Pihkva, K., Teral, K. *Kaardikogu seisundiuuringu (KaSu) ankeedi täitmisjuhised*. – http://rahvusrhiiv.ra.ee/public/Sailitamine/KaSu_ankeet_metoodika.pdf (12.11.12).
45. Pihkva, K., Teral, K. *Kaartide seisundiuuringu (KaSu) metoodika väljatöötamine, uuringu teostamine ja tulemused Ajalooarhiivis*. – <http://www.eha.ee/arhiivist/KaSu2.pdf> (12.11.12).
46. *Preservation Policies Glossary*. The National Preservation Office. – www.bl.uk/blpac/pdf/glossary.pdf (12.11.12).
47. Reissland, B. (2000) *Visible progress of paper degradation caused by iron gall inks*. The Iron Gall Ink Meeting, Newcastle upon Tyne, University of Northumbria, 4th & 5th September 2000: Postprints. Newcastle upon Tyne: University of Northumbria, 2000, pp 67–72. – <http://www.msa.md.gov/msa/stagser/s1259/103/website/ink.html> (12.11.12).
48. Reitz, J. M. *ODLIS – Online Dictionary for Library and Information Science*. – <http://lu.com/odlis/index.cfm> (12.11.12).
49. Roberts, M. T.; Etherington, D. *Bookbinding and the Conservation of books: A Dictionary of Descriptive Terminology*. Washington: Library of Congress, 1982. – <http://cool.conservation-us.org/don/> (12.11.12).
50. Siiner, M. (Ed). *Eesti raamatu seisund. Projekt Thule artiklite kogumik*. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2000, 62 pp.
51. Sprudza, M. *Regular condition survey as the tool of the preventive conservation in State Archives of Latvia*. Conservation in Archives, 18th September 2009, Helsinki. – http://www.arkisto.fi/uploads/Ajankohtaista/Kansallisarkisto/Konservointikonferenssi/06Teral_KaSu_text.pdf (12.11.12).
52. Šteingolde, I. *Examination and Preservation of the 19th and 20th Century Paper Documents of the Latvian National Archive Funds*. Restoration: Information Regained, Lost and Preserved: 7th Triennial Meeting for Restorers of the Baltic States: Conference Materials. Ed. by A. Podziņa, D. Čoldere. Rīga: Latvijas Restauratoru biedrība, 2005, pp 226–229.
53. Strlič, M.; Kolar, J. (Eds). *Aging and stabilisation of paper*. Ljubljana: National and University Library, 2005, 210 pp. – <http://www.science4heritage.org/papyrus/Papyrus%20Book%20WEB.pdf> (12.11.12).
54. Teral, K. *The condition survey of the map collection (KaSu) in the Estonian Historical Archives*. Conservation in Archives, 18th September 2009, Helsinki. – http://www.arkisto.fi/uploads/Ajankohtaista/Kansallisarkisto/Konservointikonferenssi/06Teral_KaSu_text.pdf (12.11.12).
55. *Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage*. Resolution adopted by the ICOM-CC membership at the 15th Triennial Conference, New Delhi, 22–26 September 2008. – <http://www.icom-cc.org/54/document/icom-cc-resolution-terminology-english/?id=744#.UKC0IWcrz6g> (12.11.12).

56. *The Book Damage Atlas* prepared in cooperation between the University of Tartu and the European Research Centre for Book and Paper. – <http://paber.ut.ee/EN/kategooriad/sisuplokk> (12.11.12).
57. *The Fine Arts Conservancy Glossary: Art and Paper Restoration Terms*. – http://www.art-conservation.org/GLOSS_PAP.htm (12.11.12).
58. Thomson, G. *The Museum Environment*. 2nd ed. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2005, 293 pp.
59. *Visual Glossary* by The Australian Institute for the Conservation of Cultural Materials (AICCM). – http://www.aiccm.org.au/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=60 (12.11.12).
60. Woods C. S. *The Nature and Treatment of Wax and Shellac Seals*. *Journal of the Society of Archivists*, Vol. 15, No. 2, 1994, pp 203–214.
61. Woods, C. S. *Conservation Treatments for Parchment Documents*. *Journal of the Society of Archivists*, Vol. 16, No. 2, 1995, pp 221–238.

Alfabētiskais rādītājs

abrazīvais nodilums	92	iespiedums	75	rūsganie traipi	44
ādas trupe	121	ietecējums	50	sacementējies	28
apgriezts	94	izbalējis	42	salipsis	28
apkvēpis	26	izdūrumš	100	salocīts	69
atdalījies	104	izdzisis	42	salūzis	104
atlimējies	113	iziris	111	samešanās	86
atlocītās ādas kodinājums	67	izliekšanās	88	saraušanās	84
atlocīti stūri	78	izplūdis	39	sarkanā puve	121
atrāvums	126	izsvīdums	24	sarullējies	73
atslābis	35	krāsas migrācija	38	saspiests	71
brūnējis	52	krokošanās	88	savēlies	109
burzījums	90	lobīšanās	126	savērpšanās	86
caurums	100	locījuma līnija	69	skābes apdegums	60
ciets	37	nelīdzenas malas	115	skrāpējums	102
dedzis	60	netīrs	26	slāņošana	107
dzeltējis	52	nograuzumi	96	stīvs	37
foksings	44	nogriezts	94	tintes korozija	64
grope	75	nospiedums	46	traips	48
iedobums	75	pārogļojies	60	trausls	33
ieplaisājis	117	pārslošanās	124	uguns bojājums	60
iesējuma muguras deformācija	82	pelējis	54	vaļīgs	80
		pirkstu nospiedumi	26	vara korozija	64
		plaisa	117	viļņains	88
		plīsums	119	zudusī daļa	98
		putekļains	26		
		putēšana	124		
		rūsa	58		